

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Joannis Maurittii Gudeni Historia Erfurtensis Ab Vrbe Condita Ad Reductam

Gudenus, Johann Moritz von

Erfurti, 1675

Historiae Erfurtensis Liber IV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11903

limites
ias vi-
ramus,
tiet al-
nagna-
mercio
eba de
vigori
redu-
urico-
am de-
pala-
c, ne-
am

HISTORIÆ
ERFURTENSIS
LIBER IV.

HISTORIA
EREMITENSIS
LIBER IV.

II

A. I.

UR

JO

gub

ILLUSTRISSIMO GENEROSISSIMO
BARONI. DOMINO
D. I. HENRICO
DANIELI
A. RIDDER. IN. GROENSTEIN
ELECTORALI. MOGUNTINO
CONSILIARIO. INTIMO
JUDICII. AULICI
PRÆSIDI
URBIS. ET. TERRITORII. ERFURTENSIS
VICEDOMINO
JOANNES. MAURITIUS. GUDENUS. S. D.

Vartus hic Annalium Erfurtensium liber est, à rebus gestis, studiis partium, & artibus, à mutationibus præcipuus: huic, ILLUSTRISSIME VICEDOMINE, felicem imponis Coronidem, dum in gubernationis Tuæ primordiis desinit, hoc uno infelix

S

lix

lix quod attingat tantum, neq; TUORUM exoptatissimos consiliorum eventus, & temporum quibus prudenti dispensatione Remp. ordinas, faustissimos cursus recensere valeat: difficile non fuisset eos, licet futuros narrare, si, quam scribere gestarum rerum Historiam, tam ex presentibus predicere futura, nec non imitari politicum instituissem, quidum Heroicas virtutes TUAS examinat, quomodo subditos humanitate flectas, gravitate auctoritatem firmes, perspicacitate omnia penetres, quomodo clementiam reducas malos, benevolentiam bonos teneas, cunctos justitiam regas & indefessam conservas industriam, facile profecto paratos ad nutum subditos, stabile Imperium, prosperos successus, bonos cives atq; fortunatissimam ad honorem Electoratus Remp. pradicet. Ast praeipere nolui devotissimo stylo felicitatem hanc, qui virtutes TUAS, & res ad SERENISSIMI DOMINI ELECTORIS, ad EMINENTISSIMI ARCHIEPISCOPATUS commoda Te gerendas olim posteritati transcriberet. Magna res est, & Hercules labor Erfordiam regere, utiligenio, ritu in se dissidentem! hanc applaudentibus bonis TUAE prudentia credidit ELECTOR. Certe ego felicem me reputo, quod dum in CELSISSIMI ELECTORIS nostri servitio hic vivo, TIBI ejusdem locum tenenti subjectissima possim obsequia prestare. Quod reliquum est, vota mea civium desideris, & salvam Remp. optantium studiis adjungo,

ungo, proq̄ incolumitate TUA, pro diuturna gubernatione Deum Opt. Max. adoro, faxit ille, ut SERENISSIMUS ELECTOR, ac REVERENDISSIMUM EMINENTISSIMÆ METROPOLITANÆ CAPITULUM, ut TU ILLUSTRISSIME BARO ad nostra felicitatem Erfordia, diu, pacificè, feliciter, vivatis, regabitis, floreatis.

HISTO-

HISTORIA ERFVRTENSIS LIBER IV.

Istis malis à sæculis agitata Respublica frustra Moguntia opem Urbi obtulit; cui satis ad iram causæ videbatur, à Domino moneri. Clavum qui occupaverant rectores, cum Antecessorum erroribus sapere debuissent, perforatâ jam navis, & æstuante maximè procellâ de amplioribus Velis ad exitium circumspexere.

I.

MDXLVI. Erfordia ad tractatus pacis Legatos mittit.

Agrè admissi.

Eorum propositio.

Monasterii Westphalorum, & Osna-brugis consilia pacis Europæ agitabantur. * † Ad eum conventum exhausti aerarii Erfordia magnis sumptibus Legatos misit. Hallenhorstius Consul, & Geislerus Reip. Advocatus Legati. Elector, Imperii negotium agi, dicebat, ubi municipalis Urbis nullæ partes: non admitteret Legatos Cæsar, qui non nisi ad injuriam Domini venerint. † Diu consultatum an admitti Erfurtenses possent? tandem audiri debere in solenni hoc Conventu placuit, quicumque se gravatos dicerent, ac publicæ tessera securitatis concessa: vix † aderant, & verbosâ digestionem Erfordiam non Sedi Moguntinæ subjectam, sed Impe-

Impe
cum
non
pacif
nati
futur
notar
conv
† No
prior
tem
Princ
Civit
rum
onen
gunt
one
mon
esset
exte
injust
one
tur
dud
liter
grav
nec
gunt
der
jores
stari
(a)

Imperii membrum, & Civitatem liberam, cum cæteris ejusdem libertatis Urbibus non nisi Cæsaris Majestatem observare, paciscentibus Monarchis persuadere conati sunt. Ista publicæ pacis legibus ad futurorum temporum informationem adnotarentur, ne, ut hæctenus contigit, in conventionibus Reip. Romanæ præteriretur.

† Nova hæc Moguntinis visa, & addita prioribus insolentis malitia, ne quid autem calumniæ in Cæsaris, Regum, & Principum animis hæreret, alio scripto Civitatis causam refutarunt. Mox iterum Erfurtenses prioris agumentum defensionem proceribus exhibuere. * Idem Moguntini reiterarunt, & magnâ contentione utrimque actum est. Quæ fuerint momenta partium, supervacuum esset narrare, quod typis vulgata publicè extent. Prætereà Erfurtenses de causæ injustitiâ ex hoc moniti, quod nullâ sui ratione habitâ, in pacis articulis præterirentur, ideoque temeritatem pœnitentiâ dudum aboleverunt. † Saxones etiam ut litem augerent, Erfordiam in suo Landgraviatu sitam, proinde subjectam sibi, nec liberam Imperii Civitatem, nec Moguntini juris esse publico scripto contenderunt; (a) Agnovisse hanc superioritatem majores, qui jura à Landgraviorum Tribunalibus expectarint, & hodie securitatem viarum publicam eam

*Contradicti
à Moguntino.*

MDCXLVII

*Similiter à
Saxonibus.*

S 3

evin-

(a) *Informatio Saxonica super jure superioritatis in Erfordiam.*

*Erfurtenses
fundamenta
Saxonii re-
surgunt.*

vincere, quæ à conductu Saxonico dependeat; Mogos, & circa urbem territorium, vel à Landgraviis, vel ab iis accepisse, qui in reliquo districtu suo Dominos supremos agnoscant, proinde accipientem Erfordiam plus juris arrogare sibi non posse, quam tradentes habuerint. Ne tamen adversarios communi impetitione unirent, contra solum Moguntinum stylus dirigebatur. Sed non decepti hac prudentiâ Erfurtenses, quin suas peti libertates, & repulsum toties Principatum intendi adverterent, multis adversus Principum Legatos se tuebantur. (a) Sisam in Thuringia Erfordiam, et jusq; si magnificentiam spectes, caput esse, hoc sibi li-
quere; at in Landgraviatu sitam, qui nec olim, nec hodie Thuringiam sit complexus, id veritati repugnare: aliud urbes, Comites, Principes, qui late per Thuringiam terras possident, sentire, ac Landgravios pro vicinis in eadem provincia, non pro Dominis suis agnoscere: à prima Thuringia memoria nunquam eam uni Domino subjectam, sed per Marchiones, Duces, Comites, Dominos divisam. Erfordiam, priusquam Landgravorum nomen in Thuringia auditum esset, suis legibus vixisse, ac licet postea viribus, & amicitiiis aucti, Landgravorum etiam titulus accesserit, insuper variorum Comitum facultates bello, vel hereditate acquisiverint, alii sponte quid concesserint, solâ tamen auctoritate, non jubendi Imperio ceteris eminuissè, præcipuè Erfordiam libertates suas inuasisse. Frustrâ Landgravios exemptionis probationem ab iis petere, quos nunquam subjectos habuerint. Has li-
ber-

(a) *Begenanzeuge adversus informationem Saxoniam.*

bertates ingenuè agnitas, Principibus cum Erfordia
 tanquam urbe vicinâ semper agentibus: quorsum e-
 nim fœdera invicem, (a) promissa tutela, & alia
 speciali conventionè pacta, si Principibus Dominium,
 & cum eo jubendi vis, urbi subjectio, & sic etiam sine
 pactis parendi necessitas adsuerit? Aliter majores
 sensit: Henricos Misnicum, & Brabantum, què
 tantis animis de Landgraviatu pugnarint, Erfordiam
 extrâ litis aleam consistentem nunquam respexisse. Es-
 set conducendâ jus superioritatis nota, hoc urbi ex lege
 regia (b) competere. Iudicia Landgravorum fru-
 stra allegari, quæ civitas nunquam agnovit, nisi
 diceretur eadem lege Erfordiam se Landgravios subjecis-
 se, (c) cum isthæc tribunalia ex fœdere erecta, vio-
 latores pacis coercuerint, sic ut ipsi fœderati eo de cri-
 mine causam fœderi probare adpromiserint. Pagos
 suos, Comitatus, & Dominia plurium seculorum
 possessione jam urbem tenere, libero semper Imperio,
 nec ullius superioris auctoritate permixto. Mogun-
 tini † etiam contra scriptum Saxonicum
 insurrexere, varia ex annalibus allata, quæ
 vetus in provinciam Dominium stabili-
 rent, reliqua vel liberali donatione, vel
 necessitate temporum transisse in Land-
 gravios, Metropolim cum aliis quibusdam
 sibi Moguntiam reservasse. Plura in hunc
 sensum adducta, quæ Prætor Dresanus ex

Similiter
 scriptum Sa-
 xonicum reser-
 vant Mogun-
 tiam

S 4 an-

(a) Formulas talium fœderum vide in dicto Erfurtenfium scripto lit. C.
 & H.

(b) Aurea Bulla tit. 1.

(c) Instrumentum super talibus judiciis pactitiis ad servandam pacem publicam vide in dicto Erfurtenfium scripto lit. F.

*MDCXLV
III.
Contra Moguntinos denuo Erfurtenses insurgunt.

II.
Moritur Anselmus.

Succedit Joannes Philippus.

Primam curam Erfordiae applicat.

Emendanda

Cæsaream commissionem impetrat.

antiquitate congefferat. * † Perciti denuo Erfurtenſes, multis antiquiſſimam libertatem, quã jam à Francis adverte Thuringiã Dominos muniti fuiſſent, incertã fide adducunt. Tandem hæ trice optatiſſimã Imperii pace abruptã ſunt. Vidit profuſis expenſis Erfordia, quante utiliſ ſit privatim ſe continere, quam impari litigio potentioreſ excitare. Nulla in pacis legibus Urbis mentio, ſed priſtini obſequii vinculo relicta eſt.

† Durantibus iſtis litibus Anſelmus Elector fatiſ conceſſit, & auſpicatiſſimã omnium electione, Herbipolenſis Epicoſopus, † Joannes Philippus, Imperii Princeps, & Franconiã Dux, ArchiEpicoſopus Moguntinus eligitur. † Hic cum negotium pacis ad finem tot ſuſpiriis hætenus expectatum promoviſſet, primam curam nobiliſſimo Electoratuſ ſui membro Erfordiã deberi exiſtimans, quã mala per iniquitatem belli irrepſerant, emendare aggreſſus eſt. † Multa Electoriſ jura Senatuſ occupaverat, turbaverat Clerum, ademerat templa, interceperat redituſ, & veteriſ obedientiã leges abrogaverat. Vidit Elector moroſiorem eſſe Urbem, quam ut ſoliſ juſſibus obtemperaret, nec tamen vim adhibere voluit, quamdiu paciore remedio obedientia poſſet impetrari; † quapropter Cæsarem adivit, vellet ille per Legatoſ de cauſã meritiſ cognoscere, Moguntinam Sedem in priſtinam ſuperiorita-

ntatem, & jura, quibus ante bellum gavi-
 visa est, restituere, poscere hoc pacis le-
 ges, quæ attentata per turbas nulli præ-
 judicio, & inversa restitui velint. * †
 Cæsar Melchiori Ottoni Bambergensium
 Antistiti, & Eberhardo Würtembergensium
 Ducum, Imperii Principibus, causam
 mandat, cognoscerent illi, & quid æ-
 quum statuerent, ubi difficilius rei mo-
 mentum occurreret, cum voto referrent.
 Principes acceptâ super hoc potestate
 Consiliarios subdelegant. † Bambergensium
 Petrum Jacobum Aulæ Præfectum, &
 Philippum Wernerum Emmerich Fisci
 Imperialis in judicio Spirensi procurato-
 rem, Würtembergensium Joannem Albrechtum
 de Welward mittit. † Ingressi Ur-
 bem Legati præsidio Suecico adhuc imple-
 tam; anxii, qui hæctenus Remp. ex arbi-
 trario rexerant, ne licentiæ modus præscri-
 beretur, omnia tentant, quo Cæsaream
 Commissionem declinarent. Missi Norin-
 bergam, qui de gentibus eo in conventu
 ad pacis executionem Legatis Suecicis,
 negotium exponerent, etiam præsidii
 præfectus imploratus, idque effectum est,
 ut Legatis Cæsareis, ne quidquam moli-
 rentur, atrocibus verbis inhiaberetur. Sic
 ad sextam hebdomadam dilatum negoti-
 um, & Legati se privatim continue-
 runt.

† Dum hæc ita agerentur, cives ad ma-
 jorum felicitatem respiciunt, hac Senato-

MDCXLIX.

Bambergensium & Würtembergensium Principes à Cæsare nominantur.

Subdelegati

Ingressi urbem æmulos inveniunt.

Communitatis

III.

ris adversus Senatū querela.

rum vitis se excidisse questi, nullum boni
 publici amorem, tot Reip. Dominia, pa-
 tentem latè Regionem, vectigalia, cen-
 sus, omnia privatis utilitatibus famulari,
 inde Civium inopiam, diminuta com-
 mercia, & de veteri splendore non super-
 fluum, nisi inane nomen. Vetus jam ma-
 lum esse, cui sub initiu superioris sæculi tan-
 to conamine populus remedia quæsiverit.
 Præscriptas ejus sæculi anno decimo gu-
 bernandi leges, ac Reip. commoda salu-
 berrimis ordinationibus firmata, sed pau-
 lò post imperantium libidine inversas, ac
 sic Civitatem indies magis inopiæ, & mi-
 seris subjectam fuisse. Renovandas leges
 pristinas, & Magistratum ad servanda pu-
 blicæ salutis munimenta adigendum esse.
 † Potentem operam istis annis adversus
 paucorum molitiones populum à Domino
 suo Electore Moguntino sensisse, eidem viæ
 denuò insistendum. Spondere felicem
 exitum quoties implorata, toties præstita
 Sedis auxilia, minusque jam dubitandum,
 cum Princeps ille præsideat, qui sui initia
 Regiminis tot heroicis virtutibus illustra-
 verit. Querelas istum in sensum Electori
 proponunt: Renovari pristinas leges, &
 eas restitui rogant, quæ auctoritate Urie-
 lis ante centum triginta octo annos Reip.
 latæ. † Elector non minus commoda
 Civium, quam sua sibi futura cordire-
 spondet, eaque se mediis iisdem adversus
 morosum Senatam curaturum. † Cæsari
 suo-

*Communitas
 ad Dominum
 suum consu-
 git.*

*Electori cau-
 sam suscipit*

*Cæsari com-
 mendat suam
 in eum juris
 dictionem
 prorogata*

suorum Civium desideria aperit, esse quidem hanc inter subditos litem, quam ipsemet audire, & decidere possit, ast nolle se auctoritatem dubiæ fidei Senatûs exponere, detrectasse hætenus Moguntinam jussa, quod inermia fuerint, jurisdictionem, quâ polleret, in Cæsarem se prorogaturum, eâ Senatui regendi leges, & licentia modum præscriberet. † Hic de potestate sua anxius ad astum recurrit, eumque Cæsarea mandata se frustra declinaturum videret, eandem litem Cæsari submittit, ut & ei adularetur, & studia populi, qui Moguntinum imploraverat, argueret. Cæsar oblatam ab Electore potestatem acceptans, litem hanc inter cives, & Senatum iisdem, quibus Electoris gravamina commiserat, defert. Interim Præsidium Suecicum discesserat.

* Legati mandatas sibi curas suscipiunt.
 † Interveniunt Saxones, non ita excludi se, & admitti Moguntinum posse: aliud pacta cum Urbe superioris sæculi anno decimo sexto inita loqui, (a) secundum quas non sit dissidia Civitatis semotis Saxonibus componere. Moguntini contra; Erfordiam Moguntinæ Sedis Urbem esse; publicæ quietis curam non nisi Domino incumbere. Agere Saxones in principatibus suis, & imperare liberè, nullis Moguntini observationibus turbari, idem & huic faverent, transactionem illam in casum

(a) Vid. supra ad Annum 1516.

*Senatus re-
currit ad a-
stum.*

IV.

* MDCL.
*Saxones ne-
gotiis inter-
veniunt.*

sum

*A Legatis
non admit-
tuntur.*

Morbi Reip.

*Collegiū Se-
niorum.*

sum allegari, quæ à factiosis, qui Rempa occupaverant, obtenta, postea ab ipso Cæsare invalida, seditiosa in Dominum declarata fuerit. † De his fide Legatis factâ Saxones exclusi sunt. † Dum in ægrâ Civitatis morbos inquireretur, repertum est populare Regimen paucorum Imperio corruptum: scilicet sex vel septem aliis callidiores potestatem ad se traxerant, ac ut nomine venerationem auferent, † Seniorum Collegium vocati sunt, nevé aut reliquorum assuetudine Senatorum vilescerent, aut agendi libertate collegarum invidiam provocarent, seorsim aliâ in Sede omnia ex arbitrio, prout vel affectus, vel privata utilitas suasit, egerunt. Vilioribus negotiis in speciem à momenti gravitate commendatis Senatum occuparunt. Sanctum de reliquis silentium, nisi quod privata placita ad subscribendum aliis porrigerent. Cum his sæpius Imperii proceres, & Cæsar aditus, omnia artibus eorum, & auctoritati cessere, ubi liberale ingenium in Senatore enituit, quod & Olygarchicas fraudes adverteret, & auderet arguere, variis molitionibus exterminatum est. Suspectus iterum Imperantium vel consanguineus, vel satelles. His æstris obsessa Curia, ut etiam nidum pro seris nepotibus constituissent. Quippè nulla educationis prolium ad virtutes cura, non destinati ad magna filii, sed ubi pauca scribere, &

loqui

loqui fastuosè didicissent, Curia obtrusi, quæ & ipsa filiabus in dotem data. In fabulam abierat Reip. ærarium ollam esse mellariam, hujus dulcedine Senatores inescari, & contulisse felicitatis complementum in filios se credere, isti, si ollæ admo-
verint, facillè viderunt Legati Cæsarei hos esse, qui & Moguntina jura interverterint, & depressæ suspiria plebis in clamores coëgerint, † idè Seniorum, ut dici voluit, Collegium antiquarunt, ac postmodum alia, quæ dicemus, circa Senatum emendata sunt.

Antiquatæ à Legatis.

V.

Moguntini pro Electore preces publi- cas decerni petunt.

Senatus re- mit.

Moguntini causæ justitiæ Legatis probant

† Consiliarii Moguntini præter cætera Eminentissimum restitui Electorem in eo petière, ut, sicut ante motus factum, pro eo publicè preces decernerentur, ac è Cathedra populo propositæ solenniter fierent. Hic ille scopulus fuit, qui cum Reip. naufragium minitari videbatur, à sæculis inter civiles misérias fluctuantem, felicitati primævæ restituit; ast non sine cruciatu remedium: † Senatus oratum ante motus pro Electore negat, nec in eo restitui posse, quod nunquam habuit. Moguntini † Legatis testes ultrà triginta sistunt, qui ante bellum, præeunte sacrorum præcone, pro Electore oratum esse asserunt, id sub Swicardo pariter & Frederico agitatum. Convictus his Senatus effugia quærere, in Ministerium rejicere, Sacrorum libertatem prætere: orasset ante bella pro Moguntino Civitas, id
Se-

Senatus mandato factum, cui sacra, ritusque ordinare ex pace religiosa competat. Jam imperari preces, & indici pro eo, qui rituum aliorum Præsul, illas pro nullis habet; id & libertati Religionis contrarium, & sacris suis ludibrium esse. † Cives renitentiam Senatûs avertati, scriptum Legatis exhibuere, in quo obsequentes se declarârunt, dummodo per Curia Dominatum possent, supplicatum Numini pro Domino jam olim, salvâ id religione, salva libertate factum, proinde & post hac se oraturos. Tentant Legati spontaneam Senatûs obedientiam, tot effata testium, & majores objiciunt. Ille: versata archiva, pervoluta documenta, id quidem, quod discussis inter Moguntinum, & Urbem litigiis pro felici transactione fuerit oratum, at pro Electore preces nunquam reperiri. † Legati partibus auditis, ea intentione & modo, ut ante Germaniæ bellum, pro Electore preces Civitas offerret; decrevere.

Cives ad preces se offerunt.

Legati preces decernunt.

VI. Dissidia Senatûs & Civium aggressi.

† Simul dissidia Senatûs & Civium aggressi, ac ne multitudo litigantium omnia confunderet, nominare partes jussæ, qui verbis aliorum loquerentur. Utraque octo elegit suæ causæ oratores: Senatus Hallenhorstium, Bergerum, primos Consules, & Geislerum Reip. Advocatum, Cives Silberschlägium, & Limprechtum nominarunt. Hos recenséo, quod potissimum studiis eorum, impetu, partim in-

con-

consultâ pertinaciâ in semet Civitas sævi-
 erit. Alii fuerunt præter oratores, qui
 clam, palam non publico bono, sed æ-
 mulatione privatâ civile incendium suffla-
 runt. Accessere Kniphovius, Brettinus:
 ille vir doctus, qui multa pro libertate
 contrâ Saxonicos ante scripserat, in hoc
 diffidio studia Senatûs promovit; hic ple-
 bis tubâ manifestissimum privati desiderii
 argumentum erat, quod nulla fœderum
 Sanctitas, non factio stabilis, sed prout
 hinc inde spēs auctæ, ad alias partes itum
 est. † Civium Oratores multis in Sena-
 tum inveci, eos qui ærario præsidet, pe-
 culatûs, aliorum criminum alios accusa-
 runt. *Mitti hinc inde ex paucorum arbitrio Lega-
 tos, qui nisi quod pecunias erogent, nihil expediant:
 illos qui nuper Monasterii fuere, quasi in id missi, in-
 gentes pecunias profudisse, nec tamen ab iis Senatûm
 rationes exigere. Vectigalia, & quæ necessitatibus
 Reip. penduntur, Senatores vel imperio declinare, vel
 dolo effugere. Arceri à Curia plebem, & cum ex
 veteri libertate, ex sanctis Quatuorviralibus literis
 tribunitia potestas, non Senatûs, sed communitatis
 voto collata fuerit, eadem Quæstores suos ærario præ-
 fecerit, hac ab electione hodie excludi. † Sena-*
 tus partim sibi falsa impûtarî, in aliis anti-
 quissimam invadi auctoritatem contendit:
 id præsertim, quod in electione Tribuno-
 rum plebis communitas votâ petat, no-
 vum esse, & Reip. moribus refragari. Pri-
 mas istius potestatis leges expressas per tu-
 multum, ab aliquot sæculis jam expirasse,
 post-

*Civium gra-
 vamina.*

*Senatus ve-
 sparsunt.*

*Legatorum
decisum.*

*Ius eligendi
quatuorvi-
ros Cæsari
submitsum.*

postquam Tribuni à Consulibus & Quatuorviris eo anno Curiâ defunctis præponi Communitati cœperint. † Cæsaris Legati indicendis vectigalibus leges dixere, Senatui potestatis modum, & singulis ea officii mandata dederunt, quæ publicam utilitatem juvarent. † De Electionis iure partium major pertinacia, quam ut mitigare Legati possent, ideò Cæsaris cognitioni remittunt, cui partes interim causæ justitiam probarent, quæ res postea novæ commissioni materiam dedit. Interea ne sine Rectoribus Civitas esset, Legati annuente populo Senatum constituunt. Mixti utriusque factionis focii, ut dissidentes animi facilius conciliarentur. Silberschlagius Consuli cum honore pari, & potestate adjunctus. Hallenhorstius, & Geislerus, quod multa in Domini injuriam egissent, ipsis etiam Legatis tentassent illudere, Senatu moti. Aliam Communitas querelam addidit, agnoscere se æquum, ut commissionis sumptus Civitas pendat, cujus utilitatem omnis labor respexerit. At meminisse Legatos, quorum dolis per sesqui mensem à negotiis abstenti, sicque protractum tempus, & aucti sumptus fuerint, iniquum fore, nisi moræ auctores natum exinde damnum ferant. Justa Communitatis desideria agnoscunt Legati, Senatores illi, qui præsidii militaris potentiam nixi commissionem impediverant, in expensis eo tempore factis Remp. sublevarent,

varent, decretum est. Negotio confecto Cæsari, quæ sint acta, quæ decreta, Legati referunt. * Is † Imperii legibus conformia iudicavit, & auctoritate Cæsarea rata voluit.

Legatorum discessum duo secuta, † quæ Rempublicam concusserunt: Litem de electione Tribunorum, & Quæstorum plebis indecisam reliquerant, cumq; plebs sua voce istos edicere vellet, præterea in decernendo Magistratu decem vota prætenderet, Curia nullum admitteret, evenit novi Senatûs electionem impediri, & continuari per annos, quem Legati dixerant. Prorogatae dignitates invidiam, æmulationem parere, murmurare cives, obloqui etiam illi, qui pro curia prius steterant: perpetuari potestates, quas anno popularis libertas definiverit. Fuere, qui odia civium in Moguntinos hinc inflarent; intrusisse in Senatûm sua mancipia, trahi occultis artibus horum imperium, ut per eos libertatem opprimerent. Res aliud dixit, quippe ipse is Senatus, mandata, quæ à Legatis acceperat, contempsit; Regalia, superioritatem Electoris pluribus modis violavit, ac quod alterû erat, decretas preces imperare præconibus suis neglexit.

* Cæsar † his ut mederetur, ab Electore imploratus, per Legatos cognoscit. Consiliarios Joannem Philippum Bonnum, & Emmericum, qui nuper aderat, mittit,

T

ut &

* MDCLII.

A Legatis acta Cæsari probat.

VII.

Uteriorum dissensionis semina.

* MDCLIV

Nova Cæsarea commissio.

ut & Electori sua jura, & quietem Reipublicæ restituerent : Adventant Legati, & divisam in studia Civitatem reperiunt, scilicet dispersi communitatis socii quo longius progrediuntur, minus conveniunt. Revocandos ergo civium & curiæ impetus censuere, ac quoniam contentiosa Tribunorum, ac Senatûs electio mala fermentabat, prima ei medela definita. Audite partes, & interponentibus se Legatis sic transactum est : † Triduo ante diem S. Barbaræ jam olim Tribunorum electioni sacram, Quaternionum, Suburbicorum, Tribuumque Magistros Quatuorviri convocarent, † successorum electionem indicerent, magistri cives colligerent, vota singulorum, quos Tribunos plebis vellent, rogarent, ac chartæ fideliter inscripta supremo plebis Tribuno in Curia offerrent, is Consules ad electionis solennitates invitaret, cunctos de fide in Rempublicam de eligendis ex iis, quos cives nominarunt, Tribunis plebis, qui fide, constantia, honestate, opibus ei muneri pares essent, hortaretur, ad hæc omnia jurejurando adstringeret. Posthæc assumptis tribus Magistris vota civium numeraret, tres, qui plura tulissent, ultimæ electioni publicè proponeret. Ex his ipsi Quatuorviri Consules, tribules, duobus & quinquaginta votis pro veniente anno supremum plebi Tribunum proclamarent : Eadem in quæstorum plebis electione servarentur.

Resta-

*Supra jure
eligendi
transigitur.*

*Qualiter
Quatuorvi-
ri eligendi ?*

Restabat * † de legendo Senatu litigium, quod itidem partium placito compōlitum est: Consules ac Tribuni electionem senatūs Quaternionibus ac Tribulibus annuntiarent, hi octo personas ex communitate, majoribus & minoribus Opificibus ablegarent, qui nomine Civium actui interessent, si quid adversus electos haberent, submissè proponerent.

† His compositis veterem obedientiam tot ex legibus, tot pactis debitam Moguntini petiēre, præsertim preces ex confessione civium, ex re judicata debitas non persolvi conquesti sunt. Senatus ut primum Legati advenerant: pro felici tractatum successu preces decreverat, hoc in obsequii fidem allegat. Moguntini non se petere, nec decretum esse, ut pro negotiis, sed pro Domino oraretur, reponunt, fraudulenter hac in re senatum versari Legatis probant; preces eas ex plurimorum testium assertionibus ante motus solitas, & à rota Communitate nuper oblatas fuisse. Legati inspectis actis negotium ex testium effatis, & Civium confessione decisum inveniunt. † Proinde ut pro Electore oraretur, denuò imperant.

Processit ad electionem quatuorvirorum communitas, & ad supremum Tribunal evectus à lætante plebe Volcmarus Limprechtus † antea plebejus Quæstor, & prius scholarum magister. Primum invidia incitamentum repentini honores fuē-

* MDCLV.
Qualiter Senatus?

VIII.

*Moguntinè
decretas preces
urgēt.*

*Legati denuò
imperant.*

IX.

Limprechtus I. Quatuorvir eligitur.

Cum dignitate amulos accipit. re, † omnes in eum intenti, qui jam suspirare debebant antea inferiorem, accesserunt Curialium odia, quod plebeius esset. Contra quæ ut se muniret, † affabilitate, & *Plebem ambit.* professo communitatis amore, favorem plebis ambiit. Cavet etiam, ne solitis Erfordix moribus inconsulto impetu Moguntinos offenderet. † Istitis effecit, ut quamdiu mobilis plebis favor duravit, adversariis superior, eousque à civibus diligeretur, ut potestatem illi ad quadriennium continuarent, ac Limplrechtum speciali Numinis beneficio Reipublicæ datum assererent. At expertus est, quam debili fulcro innitatur, quisquis in plebe nititur. *Senatus veteribus moliminibus insistit.* † Parum his omnibus Respublica adjuncta durarunt invidia, litigia, & quod deterrimum erat, privata odia per damna publica sæpius vindictam quæsiwerunt. Decreta Legatorum, pacta ipsorum auctoritate inita, nihili habere, imperatas preces negligere, Moguntinorum odia plebi instillare, nullum pro Republica consilium, omnia privatis libidinibus infecta, ut jam nunc absque violento remedio Civitatem haud sanari posse appareret.

X. * Elector Saxonix, Joannes Georgius, MDCLVIII Francofurto rediens, ubi Romani Orbis *Electo Saxo Erfurti appellit.* Monarcha LEOPOLDUS Imperator Cesar renunciatus erat, hanc Urbem accedit. † Ducum Officiales veterem de conductu litem movent, solennis pompæ ordo ad portas jam accesserat, illi præire, & ducere

Lis de conductu.

cere agmen tentant. Vigiles, quibus custodia portæ credita, eam claudunt: Ignarus causæ Elector sibi ludibrium intendi opinatus, vertere currus jubet. Ast cum ab Urbicis de re gesta, quodque Saxonici conducendi jus in aurea Bulla civitati concessum eripere vellent, edoceret, Urbem ingressus est. Hæc tormentorum exoneratione applausit, cives in armis, & distributi sub signis pro Electore vigilarunt. Triduum festiuitatibus & epulis infusum, postea pari cum solennitate discessit.

* Venit dies mutationi magistratum dictus. † Fuerat hucusque continuata Lîmprechto Tribunitia potestas, idque gratiâ plebis factum: eadem hoc anno, si Decreti Cæsarei ordinem spectes, illi debebatur, negabant æmuli post continuatos honores, ordinario alias hoc anno regimen deberi, quod non nisi anno quinto à defuncta dignitate redeat; Ille antiquissimum morem, & Decretum Cæsareum prætendit, quod relabi Curiam ad eos velit, qui ante quatuor annos rectè præfuerint: Gratiam mediis annis à communitate exhibitam in odium non retorquendam, quod tamen fieret, si ordinarii sui anni potestate privaretur; At mutata jam erant civium studia, nec quicquam his profectum, sed illi Senatores, quos prima Cæsarea Commissio antiquaverat, restituti sunt. * † Lîmprechtus ad mandata Cæsarea, ad iussa Electoris provocat.

† Ele-

XI.

* MDCLIX

Iterum de magistratibus discordia.

* MDCLX.

Lîmprechtus ad Cæsarem & Electorem confugit.

*Querela E-
lectoris &
nova com-
missionis pe-
tito.*

*Senatus Cō-
missionem
vitare stu-
det.*

*Moguntia
& Schwal-
baci transa-
ctio initur.*

(a) *Priora & sequentia ex frequentissimis Actis, editis etiam utrimq; Tractatibus, ut est ex parte Urbis, Indiculus actorum in causa Banni: Gründliche Deduction in puncto precum &c. Ex parte Saxonum: Justitia protectionis Saxonica, ejusq; ex parte Moguntina edita Resolutio sub tit. Assertio juris Moguntini. Demum, Repetita Defensio protectionis Saxonica, uberius hauriuntur.*

† Elector (a) querelas Cæsari deferre Urbis obedientiam binis jam commissio- nibus tentatam semper largè promitti, ve- rum discedentibus Legatis, vilipendi De- creta, jussa negligi, & quasi ex proposito nihil agi. Ejectum nuper è Curia Lim- prechtum, ac eo anno exclusum, quo tri- bunitia potestas ex jussione Cæsarea debe- batur. Preces ad incolamitatem Domi- ni & Moguntinæ Sedis toties decretas in disceptationem trahi, omitti, negari, omnia contrariis moliminibus everti. Mit- teret Cæsar legatos, qui & mandatorum suorum majestatem, & jura Sedis tueren- tur. † Senatui cùm hæc innotescerent, ac legatos Cæsaris protervia vindices time- ret, omni consilio avertere legationem statuit. Veteri astu obedientiam promit- tit; Ablegati ad hoc Moguntiam, qui promptitudinem Electori exponerent, parceret Eminentissimus sumtibus, Urbem sine jussis Cæsareis obsequentem futuram, ubi in transactiones, in Decreta peccaritis ostenderetur. † Cœptum Moguntia de postulatis agi, cumque Elector valetudini

consulturus acidulas in Swalbaco biberet, ibi transactio completa est. † Legati obedientiæ leges Urbi referunt, at Senatus non illas, sed Commissionem Cæsaream divertere intenderat, quo voto cum se potitum crederet, rursus pro arbitrio agere, jura Domini invadere, & loco decretarum Precum convicia dicere, Swalbacensia pacta quasi ultra mandati limites inita revocare.

Electoꝝ illusionum impatiens rursus Cæsarem interpellat: vellet in Erfurten- sium attentata inquirere, ac tandem imperare licentiæ fines, quos impunè transgredi non auderent. † Cæsar Imperator Consiliario suo Baroni Schmidburgio negotium mandat. Augustano ritui is addictus: non renuit Electoꝝ qualemcun- que in justitia tam aperta Judicem: † Iste Limplechtum in Curia restituit, tribunitia potestate, quam ante quinquennium acceperat, iterum decretâ. Quinque Se- natorum Collegia in quatuor reducit, ne multitudine imperantium Respublica tur- baretur: Haud æquo affectu hæc excepta: Alii Moguntinis artibus imputabant: exerceri dominatum, reformari Curiam, ejici alios hos obtrudi, ea agi, ut intelli- gat quisque, potestates ex favore Mogun- tino pendere; Id autem ut libertati, sic potissimum Democratia nocere, quæ non violentum, non eminent, solum commu-

*Ab urbe
infringitur.*

XII.

*Schmid-
burgius à
Cæsare le-
gatur.*

*Limplech-
tum restit-
it.*

XIX

infringitur.

*Preces ur-
get Elector.*

*Formulam
proponit.*

*Ea verbo
solam im-
mutato re-
cipitur.*

XIV.
Incendium.

nitatis arbitrium ferat. Elector in utili-
tatem Urbis civile regimen olim à majori-
bus suis ordinatum asserit, ideo rectè pro
majori ejus incremento mutari. Civitas
rejudicata, transactionibus obtempera-
ret, † imperatas sæpius preces pro Domi-
no funderet, id esse, quod peteretur, nil
contra veterum Instituta, nil in præjudi-
cium libertatis flagitari. Non preces am-
plius negatæ, sed de formula earum disce-
ptatum est. Multæ utrimque propositæ,
tandem Elector hanc exegit: † *Precamur
Deum nobis dilectum pro Eminentissimo Electore Mo-
guntino, tanquam Domino nostro Clementissimo, &
ejus Archiepiscopatu, Omnipotentia sua ipsum in sta-
tu prospero conservare, ejusq; consilia ita ducere, &
regere velit, ut ea tam ad conservationem constantis
quietis publicæ Imperii, quam felicem composi-
tionem eorumque extortarum dissensionum, ad nostram
nostrorumque Posterorum omnium tranquillitatem &
salutem pertingant.* Preces hæ Senatui, Cu-
ratoribus, Tribulibus propositæ, vota Lim-
prechtus & supremus Consul rogat, † pla-
cuit recitandas esse, dum, ne in fraudem
Reipublicæ peterentur, Eminentissimus
sponderet: Datis de his promissis, solo
verbo *tanquam* placito utriusque partis om-
misso; preces istas recitare ministerio Se-
natus imperat.

Subitaneus ignis † potissima fori glastari-
rii & parochiæ Divi Bartholomæi, in hu-
jus Divi Festo, prostravit: Erupit ex pi-
strina, quæ minori lanceæ adjacet, incer-
tum

rum inhabitantium incuriâ, vel incendiarii
 scelere suppositus : nec enim deerant, qui
 hujus indidia spargarent. In omen † in-
 stantium mutationum acceptus ab iis, qui
 ex antea actis temporibus, incendii clade
 novi quid huic Reip. portendi observarunt:
 Frequentes flammæ sæculi decimi quarti
 motus, & illos, in quos ex schismate inter
 Dietherum & Adolphum incidit, præces-
 serunt. Vagabatur ad venti arbitrium
 æstus, liberior quod aqua deesset, Gerâ
 extra Urbem præclusâ, cùm ejus alvei ex
 more purgarentur, ac licet post horas ape-
 rirentur canales, fluxit tamen initio ne-
 cessitate tardior, turbida etiam cœno, &
 sabulo, ut primi redeuntis aquæ fluctus so-
 lent, eoque siphones, quibus alias altissima
 etiam flamma superatur, constipati, inu-
 tiles facti sunt. Stotternheimianum (a)
 palatium † hac clade deustum, à merca-
 tore quondam ejus nominis, cujus opes ex
 glasti commercio ultra hominis captum
 creverant, regiâ magnificentiâ extructum:
 Infelix exitus monere privatos potest, quàm
 temerè opulentiam principum æmulen-
 tur, non perpetuantibus mediis, quibus
 deterioranti omnia temporis occurrant,
 minus restaurent, quæ fatalibus ruinis ca-
 dunt. Trecenta ædificia per mediam no-
 ctem in cineres dejecta, usque dum illu-
 cescente die sævus ignis domitus est. Tri-
 stis eventus erroris imperantis admonuit,

T S

quod

(a) Vide infra No. 25.

*Incendia
 Erfordie
 ominosa.*

*Palatium
 Stottern-
 heimianum.*

quod sine aquis obnoxiam incendiis Urbem reliquissent. Ideò perpetratis jam damnis serò, posthac forte utili Senatusconsulto cautum est, ne Gera integra simulâ Civitate diverteretur, sed ut plures sunt ejusdem alvei, unius post alterius sordes educerentur.

XIV.

Factiosi decretis precibus contradicunt.

Ministeriū renuit.

Correctos Civitatis morbos, & Domini querelis satisfactum credebatur. Ast non legibus, sed earum custodia juvatur. † Superfuerant ex Senatoribus, Civibus, qui vel rerum novarum cupidi, vel cœci pertinaciâ, Senatûs Consultum, & communitalis placitum, quibus preces pro Electore decretæ, carperent: Rem esse sua sacra non decentem pro Electore Moguntino è pulpitis orare, illo qui diversitatis Sectator Lutheranorum orationes profanas habeat, & si religione salvâ pro Electore orari posset, illo certè sua templa pollui, si pro Archiepiscatu preces fierent, scilicet in quo tot monachi & moniales comprehendantur, Avidè hæc à vulgo excepta, cujus simplicitas omnibus aperta fraudibus, quæ religione adumbrantur. † Imò ministerium his artibus captum, ut imperatas preces renueret, ipsum adeò negotii momentum suæ censuræ vindicaret. *Spektare ad Officii sui curas, ne quid contra pacem religionis, contra libertatem conscientiarum, ipsasque Fidei leges Civitas polliceatur; His autem preces pro Electore præsertim Catholico refragari. Salva res, si Lutherus intercessionibus hominum*

num, ut Sanctorum antiquasset. Insuper
 publici consensus favor detrahendus fuit:
 Limprechto placitum imputatum, qui
 celeri votorum exactione in minus fre-
 quente Senatu Curiam circumvenerit.
 * † His Saxonum Duces accessere, a fa-
 ctiosis malè informati, per Epistolas &
 Legatos Urbem increparunt: *Relatum sibi*
in preces pro Electore, & ArchiEpiscopatu Mo-
guntino Senatui consensisse, recordari se præterea,
quid hac in re successivè sit actum; nil contra pacem
religionis indici Erfordiae, nec recipi in istius fraudens
potuisse. Ingens ipsius Ministerii, & christianæ com-
munitatis præjudicium rem hanc spectare, quin &
aliis scandalo fore, qui ex circumjacentibus terris
eas preces audirent, ignominiosas Ducibus, & ju-
ribus urbis inimicas; Ne quicquam Moguntinis con-
testationibus periculum emendari. Hunc desidiae fru-
ctum esse, quod spretis sanioribus consiliis potentiam
Moguntinam per conniventiam auxerint. Oratum
hactenus pro Christianitatis Proceribus, & sic ipsum
Moguntinum Numini commendatum, ut eâ formulâ
contentus esse rectè potuerit. Sibi potius Saxoniae
Ducibus, Thuringiae Landgraviis, quibus Urbs
fidelitatis juramento, protectionis lege, & vinculis
aliis obstricta, preces istas deberi. Esse hæc talia,
quibus connivere nequeant, quapropter civitas præ-
scriptam orandi formulam ne reciperet, aut receptam
abrogaret, ad minimum Electorem & Duces Saxo-
niæ Moguntino jungeret. Hoc erat, quod fa-
ctiosi præscripserant, qui cum moliri pu-
blicè nil auderent, ministerium instiga-
 runt, Ducibus falsa persuaserunt. Schmid-
 burgius

*MDCLXI.

Saxones de-
hortantur.

burgius, cum prius Legatos Saxonum addisset, obedientiam denuò Civibus ac ministerio imperat, & Urbe excedit: Fuit is dies tricesimus Januarii.

XV.

*Rationes
ministerii
contra preces.*

*A Collegiis
prudentum
rejiuntur.*

*Querelæ de
Papiro.*

*Cur preces
Moguntinæ
resecunt.*

Octiduo post ministerium, † cur decretas preces renueret, verbosâ epistolâ Senatui perscribit. Ocyus hæc Schmidburgio submissa. Varia Theologorum, & Juratorum † Collegia super causæ justitiæ consulta sunt, unanimiter justum esse & rectum, ut pro Electore Moguntino oraretur, responderunt, idem Dreidentse Consistorium judicavit. At nihil his moti Erfurtenfes, maniâ religionis & libertatis turbidi. *Non suas orationes nisi in argumentum omnimodæ Superioritatis Moguntinos intendere, nec pro aliis, quàm pro Dominis à Cathedra publice preces fieri. Evincere istud Prætoris † Papii frequentes minas, quas nunquam sine jactantia in opprobrium Urbis disseminat. De Erfordia illi, & Electoratus municipio parem sententiam, in aliena servitute gloriam querere. Erat is Papius magnæ dexteritatis, ingenii fæcundi, in obloquendo audax, in propugnando strenuus, in discursu liberalis; non serenitantum, sed & rebus turbidis aptus, seu eas sedari possularet utilitas, seu magis confundere: His eximia doctrina, & fides in Dominum accedebat, quibus dotibus feliciter in turbis multa, & in emolumentum Moguntinæ peregit, ut pars Electoris prudentiæ fuerit, his temporibus eum præfecisse. Haud dissimularunt † Moguntini, jure Princi-*

Principis Electori preces ab Urbe deberi, sed ex eo jam minimè peti : Scilicet Elector humanitatem, quâ subditos de eminenti fastigio respiciebat, in se provocare intenderat, ut animi civium occasione belli & motuum efferi, malevolorum suggestionibus à Domino alienati, precum affuetudine mitescerent, & ad dilectionem provocarentur, sicque ab irreverentia in suum Principem, à turbamentis ministrorum posthac desisterent, ac inter Imperantem & subditos sancta nominis consuetudo amorem, fiduciam, hæc ad boni communis incrementum concordiam gigneret. Arserunt omnium ꝑ animi in Limplrechtum, quem cœcæ plebi malorum auctorem adversarii prædicaverant : Prævalebant jam illi, quod potentibus apud vulgum nominibus, Religione, & libertate studia plebis in odia concitassent, ideo populi voce proditoris crimine accusatur Limplrechtus; adversus hæc molimina ut se muniret, Cæsaris ꝑ protectionem invocat. Is protegendum suscipit, inimicorum judiciis eximit, ac ne in jus alio, quam ad imperialem aulam vocaretur, inhibet, in privilegii violatores severissimas pœnas statuit. Expertus est Limplrechtus nil rebellibus sanctum esse : nam hac ipsa protectione seditiosorum furorem in se provocavit. Auctæ adversariorum calumniæ : malè actorum conscientiam Cæsarem implorasse, penes quem intercessio-

Limplrechtus in omnium odio.

Cæsarem protectoris accipit.

ne

Ejus contem- ne Moguntini impunitatem speret. Ille
 stationes de de Innocentia sua pluribus testatus :
 studio in Integram sibi in Remp. fidem , quam ab initio popu-
 Remp. lus agnoverit , nil de vigilantia sua , nil de amore
 in Patriam remisisse , at perniciosam nubem in exp-
 editiones suas invidos exhalare , quominus earum inte-
 gritas videatur. Multa sibi imputari , preces ma-
 ximè , quæ tamen Senatus , Curatores , Tribules ap-
 probaverint : inserviisse se Legatis Cæsareis , placasse
 Electorem , hujus ministros ambiisse , nullo privatae ,
 sed publicæ utilitatis ductu : daturum eventum , et
 agnituros nepotes , his consiliis servari Remp. debuisse.
 Fateri se , non ut crimen , sed facinus pro Rep. gestum ,
 quod susceptas olim , postea decretas preces , cum re-
 vni jam amplius non possent , in Curia promoverit. Im-
 prudentes cum necessitate luctari , quam evitare neque-
 unt. Imperare preces Cæsarem , Electorem , utroque
 non in libertatis fore , non in Religionis præjudicium
 cavente , ac si negentur , pro auctoritate sua pugna-
 turos , quam Principes etiam cessante cause momen-
 to severius tueantur. Contrahere vela ad importunio-
 rem æstum navarcham ; rem sibi jam esse cum Electore
 principatibus et foederibus supra omnes majores poten-
 te : nec viribus minus timendam ejus virtutem. Pro-
 secuturum cœpta , et futurum , ut eum , pro quo jam
 orare nolunt , adorare debeant. Surdi ad hæc
 Erfurtenses in protectione Saxonica sedi-
 tionis impunitatem sperant. Interim Ba-
 ro † de Schmidburg Cæsari , & ejus con-
 filio acta legationis retulit , simul excusati-
 ones Ministerii , cur imperatas preces re-
 citare noller , in scriptis porrexit. Lectæ
 illæ , & à Consiliariis utriusque Religionis
 ina-

Schmidbur-
 gius Cæsari,
 quæ acta sint
 refert.

inanes judicatæ sunt. † Consilium Aulicum denuò paritionem injungit : literas addit Cæsar , quibus ad obedientiam urbem hortatur. Senatus nihil hisce melior veteres † prætextus allegat, pro Electore preces ut notam Superioritatis exigi, quam subire salvâ libertate nequeant. Inductos hortationibus Schmidburgii quosdam, ut in præscriptas preces consentirent, at citrà libertatis præjudicium fore contestatos esse, cui periculo necdum satis consultum. Hæc cum multis ergà Papium gravaminibus Cæsari perscripta. Simul † datæ ad Electorem litteræ: nollet dilationem precum, excusationes Cæsari factas, contumaciæ imputare; talia esse, quæ jusjurandum, quo Reip. obstructi, extrema etiam necessitas imperet. Nolle Senatum quippiam de juribus Eminentissimi diminutum, quorum integritas omnibus curæ sit, solo eo se contentos, si penes majorum instituta relinquuntur. Novit Elector veterem astum, quo verbadare Erfurtenses, & illa ambigua solent. Epistolam † Senatui tanquam absolum remisit.

Hallenhorstium, † & Kniphovium Senatu motos alibi dictum, pœnitentiâ ducti gratiam Domini respexere. Primo Hallenstorstius datâ emendationis fide restitutus est, ut non minus in morigeros Clementem, quam in pertinaces severum Elector se probaret. Datis ad Senatum litte-

Paritio in puncto precum denuò injungitur.

Senatus veteres excusationes adfert.

Scribit Electori.

Ille epistolam remittit.

XVI.

Hallenhorstium & Kniphovium restituit.

literis Hallenhorstium exorasse Clementiam suam nunciat, proinde loco veteri dignitatibus, & Consulatu restitutum agnosceret, salarium tempore suspensionis retentatum solveret. Kniphovius etiam Electorem placavit, ex cujus intercessione à Cæsare restitutus est. Quæstæ olim Civitas Cives hos, quod libertatem sibi curæ habuissent, ab officiis motos, nec tamen jam eorum restitutio tranquillè suscepta, † scilicet alii desertas ab istis potestates jam occupaverant, unde privatae utilitatis timor. Præterea vulgi odiis à seditiosis exponebatur, quidquid à Moguntinis actum: edere exemplum neminem in Curia nisi favore Moguntino persistere, invadere Magistratum ordinandi potestatem, in qua maximum Reip. momentum consistat. Illi contra, partem læsam Electorem esse, qui meritam poenam rectè condonet, gravari non posse Civitatem, si restituantur, qui nil in eam peccârint. Consul Bergerus, & Syndicus, omni Consilio restitutionem istorum & preces impediunt. Elector iterum Cæsarem implorat: continuare pertinaciam Erfurtenes, preces ex re judicatâ, transactione, rescriptis Cæsareis debitas adhuc negari, illud Imperatoriæ Majestati, despici auctoritatem Sedis, & leges Civitatis, quæ semel conclusa infringi à successoribus nolint, everti. Dare Erfurtenes licentiæ exemplum, ea agere, quæ

Ingrata hæc restitutio & cur?

Electoris querela ad Cæsarem.

jura
tem
ret
nac
diff
noc
bon
ori
tur
burg
dier
tuat
dici
licta
tute
omi
S
inte
di,
per
cole
Sax
apu
que
let
ulte
ded
blic
ita i
in p
con
tian
met
jura

jura Electoris invertant, & ipsam Civitatem novis motibus immiscebunt. Dignaretur Cæsar declarare, Senatum & pertinaces in minitatum sæpius multam incidisse, non ex ærario Urbis, ne simul innocentes puniantur, sed ex morosorum bonis extorquendam. Paritionem arctiori mandato sub privilegiorum & libertatum periculo imperare, Baroni Schmidburgio executionem committere, ut obedientiam exigat, Civitatem quieti restituat, turbarum Duces Consulem & Syndicum carceribus coercere, in eorum delicta inquiret, innocentes tueatur, restitutos in Curiam introducat, ac super his omnibus suæ Majestati referat.

Senatus † ob hæc metu percussus, quod intelligeret sibi novam legationem intendi, quæ valentibus remediis negatam Imperatori obedientiam extorqueret, Cæsari coloribus pristinis morositatem adumbrat, Saxones de protectione monet, vellent apud Cæsarem pro Urbe intervenire. Isti querelis persuasi Cæsari supplicat: † nolit Civitatem sumtuosis commissionibus ulterius gravare, aperiret processum ad deducenda gravamina, non de pace publica, neque executione ejus agi, quod ita in plano decurratur. De sensu Decreti in puncto precum, de justitia receptionis controversi, an contra veterem observantiam præsertim ab hominibus gratiæ & metui obnoxiiis promitti potuerint. Obesse

U

liber-

XVII.

*Molimina
Senatus ad-
versus Mo-
guntinos.*

*Saxones
gravamina
Cæsari pro-
ponunt.*

Legatio Sa-
xonica ad
Moguntinū

Propositio.

libertati publicæ, jura Saxonum infringere, quod sub auctoritate Cæsarei nominis Electori Moguntino omnia in Urbe liceant. Advertit Cæsar Erfurtenses sty- lum traxisse: rem multiplici modo decisam, ex Imperii legibus judicatam disputari novâ lite haud debere respondit. His cum nihil efficeretur placuit legatione Electorem tentare. † Missi à Ducibus Francofurtum, postea Moguntiam, qui his omnino verbis (a) negotium exposuere: † Quoniam civitatis is esset situs, ea ab antiquo potentia, et denique genius, ut adversantibus sibi Principibus (Moguntinum & Saxonicos intelligunt) aut civitate utrisque sese opponente, faciliè jura omnium multis incommodis affligi, imò in perpetuis suspicionibus ea intervenire possint, ut neutri præstetur, quod debeat, aut urbs in tertii alicujus potestatem cadat; Ea propter consultissimum esse, ut, utrimque examinata, quæ liquido alterutri parti competant jura, utriusque communi consilio stabiliantur, & conserventur: statusque urbis subducta factionum materie, & dempto adminiculo, quod à similitate Principum sibi sumit, eum in modum formetur, in quo perpetuò quiescere, libertate ecclesiastica & politica frui, utrisque debita præstare, aut si id detrectet, facili negotio compesci possit. Hac ratione Archiepiscopatus jus suum in urbe hac, ut in dissidat, & Saxonis provinciis circumdatâ, accedente ipsorum provincie Principum voluntate & potentia è proximo, nunquam esse periclitaturum, suspicionum fomitem extinguere: felicitatem urbis, quæ non ipsis tantum civibus, sed & Principibus utrimque sui emolumentum

(a) Vide Scriptum cui titulus: *Iustitia protecl. Saxon. in Civit. Erfurt. §. 60.*

in causa cordi esse deberet, consuli: & præcipue belli
 tempore caveri, ne specie obsequii alterutri parti præ-
 standi rem utriusque in casum daret: aut jure illo armo-
 rum & præsidii à longo tempore suis auspiciis exercito
 abutens, in aliorum perveniret potestatem, unde fieri
 facillimè posset, factumque jam antea esset, ut neuter
 Principum æquum ab illis impetraret. Eapropter
 convenientissimum esse, ut Archiepiscoporum liquida
 & certa jura agnoscant Saxonie Principes: vicissim
 Principum jura æquo animo admittant Archiepiscopi,
 utrimque verò civitati relinquunt, quæ à tot sæculis
 certa atque immota possederit. Si quæ porro sint, de
 quibus controversia intercedat, vel vocabula mera esse,
 de quibus temperare sibi pacis causa omnes possint, vel
 si rem atque utilitatem contineant, mutuâ operâ amice
 componi debere, eam offerre Saxonie Principes Archi-
 Episcopo, eandemque ab illo expectare. At quoniam
 facilis esset ad discordias reditus, positus utrimque li-
 mitibus, intra quos consisti deberet, pacto singulari
 porro caveri posse, quomodo super extensione, inter-
 pretatione, & executione istiusmodi jurium definito-
 rum oborta lites, sine convulsione pacis & concordie
 componi queant. Teneri quidem Saxonie Principes
 ex pactis protectoris ad tutelam civitati præstandam,
 etiam contra ipsam Archiepiscopum, at ne unquam
 hac defensione opus sit, jam ultrò profiteri Principes
 constitutis & definitis Archiepiscopi juribus, civitati e-
 invadenti nullam à se patrocinium expectandum esse,
 quin imo promissuros ipsis potius Archiepiscopis auxiliū
 ad conservanda, quæ ipsis competerent, neque spernen-
 dum esse hoc officium, quod aliàs ad urbem intra alieni
 territorii fines conclusam vires Electoris invitis Prin-
 cipibus applicari non possint sine aperto tumultu.

*saræ Majestatis auctoritate jam sæpius usum, multaq[ue]
 impetrasse, de quibus meritò querantur civitas & Prin-
 cipes, at tanto sumtu atque labore ita tamen non com-
 posuisse res suas, quin motibus publicis existentibus in
 discrimen venire possint. Compertum esse recentibus
 exemplis, quam nil firmum in favore vulgi, aut homi-
 num è plebe ad sumas s[er]vitiones eve[ct]or[um] collocari debeat.
 Quanto rectius facturum, sicum Principibus optimis,
 & nil nisi justa & æqua postulantibus, imò in ejus gra-
 tiam plura, quàm unquam Majores fecissent, admissi-
 ris, pacem perpetuò colat, urbiq[ue] tandem misero
 modo vexatæ quietem concedat, ex qua utiq[ue] nulla
 utilitas sperari possit. si per continuas s[er]vitiones, & per-
 secutiones, sumtusq[ue] legationum, tandem viris opi-
 busq[ue] exhauriretur. Posthæc Legati, etiam
 bello aliis locis, aliisque de causis oriente
 in hac provincia pacis & concordia[rum] tute-
 lam spondent, & si novæ nascerentur si-
 multates, sive inter Electorem & Urbem,
 sive inter illum & Principes, amica inter-
 ventione sopirentur, aut si conveniri non
 posset, certis arbitris ex Principum Imperii
 ordine lis submitteretur, facili & honesto
 modo salvis legibus & conditionibus jam
 semel positis, decidenda. † Ægrè hæc au-
 scultarunt Moguntini, quibus sub amicitia[rum]
 obtentu, sub velamine pacis omnem Ele-
 ctoris superioritatem, mandata Cæsareæ,
 Decreta exponi, prætendi alienæ Urbis do-
 minatum, abstrahi ab obsequiis subditos,
 & Ducum subjici arbitrio suspicabantur.
 Cùm autem integrum non esset Electori,
 vel Saxones, vel quempiam in partem re-
 gimi-*

*Ingrata
 Moguntinis*

giminis admittere, brevi responso Legati dimissi sunt. † Nihil detractum iri juribus Saxonum, si quæ haberent, salva ea, liberos urbis ritus futururos. *Moguntinorum re- sponsum.* Caterum, ut Duces quacunque via ad rerum urbanarum curam admitterentur, nullo modo fieri posse.

Quæ cum omnia minus feliciter ex votis Erturtenesium succederent, nec tamen obsequi jussis imperantium animus esset, de impunitate circumspexere factionum hæctenus Ductores. Duo videbantur, quibus obtegere morositatem possent. † Alterum, si ferocienti jam odiis Moguntinis plebi habenas laxarent, in cujus licentiam postea, & impotentem impetum suas culpas conjicerent. Præterea si specie boni publici plures in societatem sceleris traherent, ac aperto fœdere conjuratio firmaretur, ut sic vel multitudine delinquentium impunes, aut conjuratorum viribus superiores essent. Utrumque sinistrè cessit, & consultoribus pessimè; quippe auctoritas magistratum perdidit, quod licentiæ vulgi additum est: Statim multitudo licentiùs agere, senatum despicerè, implere curiam, bonos, malosque, ipsos etiam consultores fugare, & ea dira moliri, quæ vix ulla seditionum ætas vidit. † Fœdus (a) sub titulo pacti concordiæ ictum, cum nihil magis quàm tumultus spectaret, aut certè repudiandi jussa Cæsaris audaciam. Consule & Syndico negotium urgente

U 3 has

(a) Impressus est sub titulo Einigkeits Necess.

XVIII.

Factioni plebem excitant.

Fœdere seditione stabilunt.

Cujus leges
subscribere
Limprech-
tus renuit.

Scutum ad-
versus Cæ-
sarem.

XIX.

has in leges subscripsere : Integra Electori
jura, Ducibus protectio, sed & urbi libertas esset, ut
ne quid detrimenti pateretur, communi ope laboran-
tes, injurias, pericula, quæ pro Republica quis incur-
ret, omnium; Silentium consiliorum sanctum, concor-
dia inter Senatum & cives curæ esset. Limprech-
tus † cum hæc in Curia agerentur, se do-
mi continuit, seu morbo præpeditus, ut
prætendit, seu quod absentia sua consilio-
rum iniquitatem damnaret, malletque
abesse à consiliis, quibus assentiri nefas du-
ceret, quam inutili voto aliorum in se fu-
rorem provocare. At vel in societatem
sceleris trahendus videbatur Limprech-
tus, aut si renueret, fatali plebis odio im-
plicandus. Mittit ad eum Senatus, qui
leges foederis ad subscribendum porrige-
rent: Ille cum paucis perlustrasset, repe-
rire se ait, quæ Cæsar, quæ Elector in argu-
mentum renitentiaæ sint accepturi, attam-
en se maturius deliberaturum, vellent
Senatus declinanti jam morbo, & dilata-
ob hunc resolutioni paucos dies conce-
dere. Omnia hæc cum acri commenta-
tione in vulgus sparsa, & quasi jam immer-
si coeno inquinari amplius non possent, ul-
terius in seditionibus volutantur. † Cæsar,
Elector, cum imperatas preces exigeret,
receptionem Consulium urgeret, decre-
tum in Senatu, Ne quid inconsultis Saxonibus sta-
tueretur.

His Schmidburgius Baro, & Goppoldus
Imperialis aulae Consiliarii in fine anni su-
perve-

perveniunt, † ab Augustissimo Cæsare Legati. * Vocatis Senatoribus mandata Cæsarea exponunt. † Ad petita Electoris Moguntini se à Cæsare missos, ut decretum paritorium insinuarent, obsequium exigerent, in morosos Consulem præsertim & Syndicum inquirerent, objurgarent, plederent, ab Electore nominandos restituerent, omnia ex Reipublicæ bono agerent; Simul literas à Cæsare Senatui scriptas tradunt, ac ad longum anteaكتورorum monent: Recordari Senatui, quæ ab annis quindecim per varios Legatos acta sunt: † Inter alia Hallenhorstium & Kniphovium à muneribus suspensos, ad eosdem melioris vitæ promissa, & Hallenhorstii & Kniphovium urgentiæ Majestate restitutos in pristinis sedibus locarent. Prætereagraviter Cæsarem tulisse, quod cum ad bonum ad pacem urbis tot Legatos submisserit, illi etiam ex necessitate Reipublicæ multa disposuerint, his legibus spretis in factiones Civitas secesserit. In Imperantibus Numensperni, cujus vice populo præsidet. Cæsarem tamen clementiâ justitiam moderari, malleque lenibus monitis Civitati consulere, quàm violento remedio in facinerosos experiri. Hoc sine se adesse, ut saniora consilia Senatui suggerant. Latæ ad Curiam Cæsaris litteræ, † ubi cum à Tribuno plebis, cui ex legibus id debetur, aperta fuissent, hunc in sensum perlectæ sunt: Exceptiones urbis, quas contra tot sententias & mandata proposuerit, absonas, & jam sæpius rejectas se accepisse. Habere se causam, & postulare Imperii leges, ut & in pœnam declararet contumaces, & arctius mandaret, id quod Elector Moguntinus justè flagitarit; Clementia tentare obsequium, quàm extorquere pœnis

Legati Cæsaris appellunt.

MDCLXIII
Eorum propositio.

Legati receptionem Hallenhorstii & Kniphovium urgent

Cæsaris litteræ ad Senatui.

Mensis praeritioni praefixus.

Tribuni à Legatis citati.

Per alios se excusant.

Legatorum indignatio.

malle, dummodo pertinaciter morosis idem placuisse haecenus impuniti contemptus, † at intra mensem Caesareis mandatis obedirent, quod nisi facerent, et in poenam istis minitatum declarandos, & arctiora mandata accepturos; Murmura haec solum non tonitrua videbantur concitatae ad seditionem multitudini. Praefinitus mensis ad finem penè decurrit, † Legati ad se quatuor Tribunos, quod communitatem repraesentarent, vocant, num paritum sit, aut cur non factae preces audituri? verum adoleverat jam contumacia, nec comparere dignati sunt; missi tamen à Senatu, qui absentes † excusarent: *Leges civitatis, transactiones, & nuperum foedus nefas ducere, singulas res universitatis tractare: quales cum Legati propinere voluerint Tribunis, satius habuisse per mandatarios se excusare, quam inutili praesentia gravare Legatos.* Simul dehortatoriae à precibus, Saxoniae Ducum, & praedicti leges foederis porrectae. † Legati in se Majestatem Caesaris contemni aegrè tulerunt: de contumace absentia Tribunos rationes & poenas daturus: leges foederis sub sanctae concordiae nomine turbas spectare, erga Caesaris mandata cives unire. Ad commune bonum, ad Urbis incolumitatem, ipso civilis societatis vinculo ligatam satis Rempublicam, quod additur conjurationem esse, non nisi licentiam spectantem, civitati multis modis periculosam. Manifestam seditionem in eo prodi, quod preces ini- quas appellent, illas, quas sponte promiserint,

rint, Cæsar insuper ex voluntate partium decreverit. Litteras Saxonum ad falsa narrata scriptas, verba dari, in re nihil fecuturum. Duces melius jam à Cæsare informatos, & ut ut immiscere se vellent, admitti ad hæc negotia nullatenus posse. † Perpenderet Senatus pericula, quæ ab ira Cæsaris imminerent, nec hunc, nec Electorem pertinaciæ Urbis cessurum, mandaturum arctiùs, sique & hoc contemnetur, ex Imperii legibus proscripturnum rebelles, vitam, bona, libertates prædæ expositurum. His, precibus pro optimo Principe, pro pacis & patriæ Patre mederi posse, quas & esse pias Viri docti responderint, & sine libertatis, sine religionis præjudicio fore Elector caverit, Sisterent se quatuor Tribuni, idque sciret Senatus, ex mandato Cæsaris non solum intra mensem preces dicendas, sed & esse præstitas Vindobonæ doceri oportere. Senatus certos nominat, qui cum Legatis agerent, ac ne quo minus se Tribuni sisterent, factum esse per eum videretur, † illis ut cum Deputatis comparerent, facultas data est: Audirent Legatorum mentem, ac communitati referrent, simul indicarent: † *Consules Hallenhorstium, quod opere, Knip- hovium, quod consilio Electori restitisset, ante annos tredecim ab officio suspensos, velle Senatum in curiam recipere exclusos, at quod Moguntino jussu debeat, aut suffragio, id esse, quod aversetur, & libertatibus urbis officere timeat;* preces fraude & metu extortas

*Eorum hor-
tationes.*

*Tribuni se
Legatis si-
stunt.*

*Resolutio
Senatus.*

U s

servi.

*Rejicitur à
Legatis.*

*servitutem respicere. † Legati vanum metum pre-
tendi respondent, non hisce insidias urbi, non libertati-
bus strui, promississe Cæsarem, cavisse Electorem, ad
nova se imperia per hæc non iturum. Preces omnino
recitandas, quarum acceptationi metus falsè opponi-
tur, Legatis in toga, non armis negotium agenibus.
Fraudem excludere, quidquid sigillo urbis, & publico
Senatûs conventu probatur, desisterent commentis pue-
rilibus illudere Cæsareis mandatis, futurum aliàs, ut
in Erfordia, tanquam in theatro auctoritas Cæsarea
exhibeatur, promoturos nemescin Gallos, & Suecos, &
quotquot fœderibus Electori ligantur; Saxones ipsos*

*Erfurtenses
consultant.*

*communi imperantium causæ non desuturos. Rela-
ta hæc Senatui, † civibus, ministerio, id
prolixius rationes edit, cur imperatas pre-
ces reueneret. Senatus consilium indicit,
ubi de Legatorum propositis consultare-
tur. Comparuere in eo conventu Lega-
ti, ac multa priorem in sensum perorarunt.*

*Litteræ Sa-
xonum.*

*Intervenere † Ducum litteræ, quibus ne
quid cum Legatis in præjudicium provin-
ciæ ageretur, inhiberetur, comminationes
additæ, si non consultis Saxonibus grave
quid concludatur. Legati inanitatem ver-
borum explicant, † simul iussa Cæsarea
edunt, leges fœderis concordia annullant,
cautionem Syndico datam repetunt, idque
maximè exprobrant, quod veteres Tribu-
nos, ut in ejusdem sceleris consortio tene-
rent, tempore aliàs consueto non dimise-
rint. Rursus deliberandi spatium Senatus
impetrat, Limprechtum criminatur, &
super justitia † sæpè dicti fœderis externos*

*Legati ad-
versus con-
tumaces
procedunt.*

*Responsum
Fœtorum
super icto à
civibus fœ-
dere.*

Jurif-

Juriseonfultos consulit : Illi , quid continua serie actum ignari , fraudem quæ sub involucro verborum latuit, non advertentes , cum pacem senatus & civium intenderet , nec Deo nec Superioribus invisum esse responderunt. † Cæsarem etiam denudè interpellant Erfurtenses , veteri prætextu moram excusant , iisque verbis queruntur , quæ consilium Aulicum, Legatos, Electorem in versæ justitiæ , syndicatûs & inconsultæ festinationis arguebant ; † ac quoniam in Consule renitendi audaciam (illi zelum libertatis appellabant inveniant, continuatum ipsius regimen, & novo Senatû Curia interclusa est.

Adfunt pariter † Saxonum Legati, mediatorum & pacis titulis insigniti , caute las proponunt , sub quibus non pro causa tantum, sed persona etiam Electoris, quod hæctenus negatum, orari posset. † Sponderet Senatus preces pro Eminentissimi Electoris persona, recitationem , adusque libertati & religioni melius caveretur, differret, interim de formula ageretur, quam ministerium recipere , & sine scandalò audire cives possent. Restitutionem Consularium similiter promitteret : Sub his legibus Senatus obedientiam Legatis pollicetur. † Illi frustrâ precum formulam, temerariè cautionem exigere reponunt, cum hanc Elector jam præstiterit , & Cæsar judicârit idoneam ; Preces autem diu placitæ, ante triennium Senatûs ac Tribuum

*Erfurtensium
ad Cæsarem
querelæ.*

*Magistra-
tum conti-
nuant.*

XX.

*Saxonum
Legati in-
terveniunt.*

*Eorum con-
siliium.*

Rejectum.

*Kniphovius
recipitur.*

*Goppoldus
gesta Cæsari
desert.*

*Schmidbur-
gii monita.*

*Saxones in
puncto pre-
cū leniores.*

*Formula
precum in-
seruntur.*

voluntate, certis verborum solennitatibus comprehensæ fuerint. Proinde fucus obedientiæ rejectus: *Frustra conditiones rei iudicatæ apponi, augere difficultatem crimen, parere sine scrupulo Cæsari, provisuro ne quid ex suis mandatis periculi eveniat.* Civitas restitutionem ꝑ Kniphovii agnoscit, de reliquo Cæsari & Electori se excusationes proposituram. Legati prorogationes tantum his intendi advertunt, multis obsequia commendant, ac cum illa pertinaciæ inhæreret, alter Legatorum ꝑ Goppoldus assumto in comitem Papiro iter Viennam ingreditur, hætenus gesta Cæsari relaturus. Schmidburgius, ꝑ qui remansit, eventus & pericula uberius ostendit: Extrema esse, quæ immineant, nec alia mereri atrocitatem mali, quod sacratissimo Cæsari obluctatur. Saxones cum istis nihil efficerent, atque melius informarentur á Legatis, non nihil, præsertim ꝑ illud remittunt, quod securâ prius cautione orari oporteret: *Orare modo civitas, cauturos se, Moguntinum acta hætenus, nec in religionis, nec libertatis detrimenta versurum, contra si fieret, ex fœderum & pactorum necessitate urbem se protecturos.* Senatus hæc civibus proponit, qui licentiæ, quam ad sustinendam curiæ moram acceperant, assueti, initio eunctantur: Tandem concepta precum formula, sed differens ab ea, quæ ante triennium placuerat: ꝑ Scilicet & Saxones inseruerant: veteri astu, quo Moguntiam & illos æmulationibus implicare soliti,

liti, ut alterius favorem ad injuriam alterius præsto haberent. Sed aliis hæc coloribus adumbrabantur: *Oportuisse mutari preces, ut salva religio esset, cujus libertas quavis orare formula permetteret*, præterea medium videbatur inventum, ne Moguntinis preces in argumentum superioritatis fervirent, cum & pro externis oraretur. † Archiepiscopatium etiam expunxerant: Eò enim respicere visa, quæ inepto scrupulo de scandalo vulgabatur. Electorem absque usitato aliàs *Clementissimi Domini* titulo nominaverant. Sic in festo paschatis oratum, † testes & Notarii adhibiti, qui obedientiam docerent. Vix hæc Schmidburgius rescit, † Senatui, ministerio, *ne precum isto novo commento Cæsari illuderetur, inhibuit, arbitriū, qui pararetur, contumaciam in subdito esse.* Nil hisce profectū, sed preces in templis continuatæ sunt. Reversus posthæc Goppoldus denuò mandata attulit: † *Consules restituerent, intra triduum preces ante triennium promissas absque augmento, aut imminutione recitarent, leges fœderis concordie, & cautionem Syndico præstitam ad cassandum Legatis traderent.* Eidem † Legato Cæsar ad Saxoniam Duces litteras dederat: *Judicasse Cæsarem, ut ex instrumento pacis, decretis Commissariorum, & partium transactionibus debuerit, restitutionem Consulium ab ipso Senatu olim petitam, injustè, nec nisi ex invidia recusari.* Contestationes ulterius, & priusquam parerent, iniquè exigi. Professum iteratè Electorem, mandata hæctenus & petita, nec

Civ-

Archiepiscopatus omissus.

Nova formula publicè recitatur.

Schmidburgius inhibet

Goppoldus nova mandata adfert

Litteræ Cæsaris ad Saxones.

Prætextus
Senatus pro
nova for-
mula.

Ejusdem
cunctatio-
nes.

Civitati, nec Principibus Saxonibus fraudi aut damno, sive in Ecclesiasticis, sive politicis futura, idem Calorem profiteri. Dudum poenam contumaces meruisse, velint Principes ad parendum civitatem hortari, ne impedire executionem, quâ compescere immorigeros decreverit. In gratiam Ducum eam dilationem adhuc datam, ut respicere valeant. Senatus quas curas obedientiæ debuisset, fingendis excusationibus impendit: † Preces uberius præstari, quam prima Cæsarea commissio decreverit, inclusionem Saxonum non præjudicare, è re autem urbis esse, ut eorum consiliis prosperitatem Numen tribuat, quibuscum ob vicinitatem communes casus & pericula imminent. Quod Clementissimum Dominum haud compellarint, non contemim. sed id eo factum, quia longis prædicatis Numini homines commendare non conveniat. Archiepiscopatum omisisse, quod de includendo eo Cæsareum mandatum nihil præcipiat. Leges concordiae & cautiones iis præstitas, qui contemti periculis libertati assistunt, nullius injuriam respicere, nec iis salvâ fide, & Republ. renunciari posse. Proinde nihil ex istis, quæ Goppoldus attulerat factum, potius virulento stylo impugnata sunt. Ne tamen pertinaciam nudarent, † dilationem ad aliquot septimanas petunt, quibus referre Saxonibus, & recipere consilia possent. Negarunt Legati connivere amplius iis, qui datas spes toties fefellerint. Senatus aliis in circumstantiis negotium esse reponit, quod precibus pro Eminentissimi persona decretis, litigii principalis momentum cesset, novam jam quæstionem esse, num sufficienter

ter paruerint? quam Augustissimo Cæsari submitterent, qui priusquam cognosceret, non oportere Legatos festinatâ executione civitatem obruere. Illi verba nova poni, rem diu iudicatam respondent, exceptiones rejiciunt, ac convocato frequenti senatu in curiam veniunt, num preces ex Cæsaris præscripto recitatæ sint? interrogant. Obmutuit Senatus, nisi quod pauca ex solitis exceptionibus allegaret.

Legati Cæsaream sententiam contumacibus publicant. † Eâ Senatus, quod in puncto precum, Electorem Moguntinum Successores & Archiepiscopatum concernente, mandatis Cæsareis non paruerit, in minitatem olim pœnam, scilicet quinquaginta auri puri marcas condemnatur, exceptiones rejiciuntur. Addunt Legati explicationem (videbant enim de sensu disputari) multam non ex ærario Republicæ, sed ex marsuppiis singulorum, qui pertinaciâ suâ vindictam provocârunt, solvendam esse. Repetita legum concordia, & cautionis exactio, utque collegium Senatorium, cujus imperium diu expirârît, novo cederet. Imperata hæc sub pari mulcta, & Cæsareæ Majestatis auctoritas commendata est. Nihil hisce pertinacia Erfurtensium mota, quibus juberè irritare erat. † Apertè convicia in Limprechtum, & alios dicta, quos negotii Auctores prædicabant: de bonis eorum, de capi-

*Publicatur
sententia in
pœnam de-
claratoria*

*Ferociores
Erfurtenses*

*Saxones al-
tius rei mo-
menta per-
pendunt.*

*Per litteras
urbem ad o-
bedientiam
hortantur.*

*Seditiosi in
desperatio-
nem acti.*

capitibus damni reparationem Rempubl.
petituram. Legati severissimis pœnis, ne
cui vis inferretur, inhihent. † Saxones
vicino incendio excitati, perpendere mo-
menta rei, & indagare eventus majore cu-
ra incipiunt, cumque à partibus urbis non
nisi turbas, concitatam plebem, privatis
commodis distractos regentes, & qui se-
posito Reipublicæ bono miseram multitu-
dinem, ne utilitates suas, aut Urbis vide-
ret, dementarunt, invenirent, ab altera
jussa Cæsaris, transactiones, sententias, &
gratiosissima Electoris promissa deprehen-
derent, ac ea controverterentur, quæ in
apertissimis Imperii legibus decisa sunt, †
magno conamine obedientiam suadent.
Data hæc in rem ad Senaturn literæ: Pro-
mississe Cæsarem, pollicitum Electorem, nec preces, nec
restitutionem Consularium præjudicio fore, debent
gitur humillimam Cæsari obedientiam, & orari secun-
dum formulam ante triennium placitam, restitui Con-
sules, evacuari curiam novo Senatui oportere, non
aliud superesse medium, quo placari Cæsar queat. Ter-
riti his ii, qui sub tutela Saxonum perpe-
tuare dictaturam, & ex rebus turbidis ca-
ptare lucra speraverant. Serius † visum
est, post tot scelera pœnitere, nec malo-
rum atrocitas impunitatis & gratiæ spem
admittebat, meritæ pœnæ jam oberra-
bant, à maleactorum conscientia præsen-
tata. Communi desperantium facinore,
irato furore, & quasi in ultionem sui pro-
fundius se præcipitant. Saxonum horta-
menta

menta ex in orsi negligere, precū formulam mutare, L'imprehti commentum dicere, eum propterea † in Curiam vocare, datam fidem publicam de non retentando frangere, Cæsaream protectionem contemnerre, conjicere in carcerem, & ea peragere, quæ barbaræ Gentes ut nefanda horrent.

Sæviisset in Legatos furor, quippe jam domum obsederant, nisi capto postea L'imprehto fuissent distracti. Nihil amplius sanctum, omnia pertinaci licentiæ subjacebant. Legati, periculis ut se subducerent, de discessu deliberant: deficiebat Cæsaris licentia, nec tamen amor salutis moram patiebatur. Visum † præsentibus periculis & vi majori cedere, etiam sine mandato se posse, ideò clàm Urbe excedunt, & Arnstadii, oppido tribus horis distito subsistunt, alter eorum Goppoldus ad Electorem, discessus causas relaturus perguit. † Arnstadio severissimis literis Senatui facinora objiciunt: *Indignam rem esse, & in Imperio Romano inauditam, quod sub Cæsaris protectione constitutus ad privatorum judicia trahatur, præsertim in causa ab ipso Cæsare, & judicio Aulico probata: quantum scelus sit, datam fidem, & saluum conductum, quem senatus dedit, etiam hosti servandum, in cive profanare?* Simul dimissionem † L'imprehti petunt, & ne cœpta contra eum in puncto precum inquisitio continuetur, sub pœna quinquaginta marcarum auri puri, indignationis Cæsareæ, amissio-

X

nis

L'imprechtum capiunt

XXII.

Legati furori se subducunt.

Eorum literæ ad senatum.

Dimissionem L'imprehti petunt.

*Senatus re-
sponsum.*

*Ad Cesarē
appellant.*

*Papius abi-
tu sibi con-
sulit.*

*Malè à qui-
busdam ac-
ceptum.*

*Papii de-
sensio.*

nis privilegiorum inhihent : Acta contra
Limprechtum & agēda cassant, annullant.
† Senatus his respondet : Legatos à Majestate
Cæsarea de persona Limprechtii nulla mandata habere ;
nec enim ea sibi ostensa , nec desuper his paucis diebus
mitti potuisse ; Inquisitionem contra Limprechtum ad
civium desideria, non in Cæsaris injuriam coeptam, pro-
inde in ipsius protectorium non peccare , sed ex Reip.
legibus in facinorosos competere. Recitationem pre-
tum , ut ut Senatus vellet , impossibilem obtentu esse,
quod cives reclamant , Commissiones, summarios pro-
cessus fastidiant, nec nisi plenè discussis , & rectè judica-
tis submittere se velint. Cùm igitur Legati vim sibi &
publicæ pacis faciant, cujus legibus æquè ac civitates aliæ
gauder. Erfordia debeat , à nupero eorum Decreto ad
Cesarē † se appellare , cui actorum justitiam ostē-
dere parati sint. Auētus indies plebis furor :
Crescente ad mortem periculo, Electora-
lis Prætor , † Petrus Christianus Papius,
abitu parat, ac præmissis per aliam por-
tam equis, ipse per alteram pedes secutus.
† Cum in aula appelleret , aliter & aliter,
prout favor in illum vel æmulatio , sulcē-
ptum : Fuisse Papium extra pericula ferocem, nunc
ubi motus in Electoratus commoda dirigi oporteat, sus-
gere : Verba esse, quibus minantur Erfurtenses , ani-
mosiores hoc abitu redditi ; ac ut ut pericula subsu-
issent, Ministrum Principi ad mortem obligatum, sup-
in caput Prætoris quid ausi rebelles , certè vindicem
temeritatis Electorem habituros. Ille † contra :
Periculi atrocitatem eventus daturus, crederent sibi de
Limprechtio actum , nec vivum plebis furorem evasurum,
atrociora in Papium jam decreta, ministrum se

Domini

Domini esse ad fidelitatem, quam exactè præstiterit, non ad mortem obligatum: Ad tympana scribi, qui vitam vendunt. Ut ut vindicaturus sit ereptam à rebellibus vitam Elector, & mille plexis poenam sumpturus, nullius tamen caput trunco Papii coaliturum. Legati ¶ ab initio Cæsari additis causis nunciant. Is Mulhusium assignat, quò tendere, & absol- vere negotium debeant. Senatus quò partem culparum in communitatem con- ferret, Tribules & plebem, ¶ ut publico scripto, cur dicere præscriptas preces non possent, promulgaret, clam incitat. Isti mense Julio literis ad Senatum inscriptis, multis allegant, se nec precibus unquam adstipulatos, nec posthac adstipulari velle, aut debere, conscientis, religioni, liber- tati adversis. ¶ Mulhusii per Moguntinos contumacia Erfurtensum accusatur: Cres- cere cum tempore malitiam, nec aliud operari dilatio- nes, quam ut ad contemnendum Cæsarem, ad aggra- vanda facinora tempus acquirant, edocere id Lim- prechtinum raptum, & attentatam inquisitionem, quam cum tanto Romani orbis scandalo prosequantur.

¶ Cæsar mali rem exempli invalescere morâ videns, sub pœna proscriptionis, amissionis privilegiorum & Jurium Sena- tui, Tribulibus, & toti communitati, man- datis prioribus in puncto precum intra octiduum parerent, Limprechtum dimit- terent, novum senatum introducerent, imperatas sæpius editiones perficerent, di- fertè injungit, præsentibus eventualiter in poenam declarat. Assueti jam mandatis

X 2

Erfur-

Legati
Mulhusium
tendunt.

Scriptum
plebis con-
tra precum
formulam.

Moguntini
contumaciâ
Erfurtensum
accusant.

XXIII.
Cæsar sub
pœna banni
obedientiâ
mandat.

*Erfurtenses
revisio-
nis
beneficium
arripere co-
nantur.*

*Bergerus
capere urbē
nititur.*

Erfurtenses nullo amplius timore percussi sunt, ac quasi post transactiones, postres toties judicatas, cum non de jure amplius, sed executione judicati queritur, provocare liceret, † revisionis beneficium, & supplicationis arripere conantur, Notarium, qui mandatum insinuaverat, conviciis proscindunt, verberibus excipiunt. Senatus, quod preces concernit, pariturum se declarat, dummodo per violentiam plebis liceat; Hanc contestationem Legatis loco partitionis transmittit. Illi fraudem deprehendunt, quā Senatus Communitati preces tam remissis persuasionibus proponebat, ut ostenderet se vinci vellet, præterea nil eum excusare ferociam plebis, quam ad tegendas imperantium culpas sufflaverit. Ac certè furor plebis adeo jam prævaluerat, ut ne depravatam quidem precum formulam, cui Saxones incluserant, interpunxerant alia, posset obtinere, hanc licet serio tandem introducere Senatus conaretur. † Bergerus Consul, & Syndicus, intromittere in Urbem ruricolos, suppressere insolentiores, ac perditum errore dominatum recuperare statuunt. Egressi clam in agrum, tota nocte rusticos colligunt, armis onerant, ac de proposito edocent: *Ad portam Kremserianam vallum assilirent, machinas curules in urbem verterent, curiam occuparent, omnemq; in compescendis seditiosis operam præberent.* Lecti ultra mille armati, sed cunctantes longius dies prævenit,

venit, cumque vallo appropinquarent, multitudine suspecti, machinarum explosione vigiles hostilia indicarunt. Concurrere ad valla cives, & ostentatione armorum à cœptis invasores absteruere. Statim ab invicem agniti, ruriculis innocenti simplicitate excusatis, in solos Ductores indignatio concepta, qui se fugâ cum furriperent, in domum ac hortos Bergeri plebs iram effudit. Lapsò † octiduo Mōguntini, sat illusum Cæsari demonstrant. Decerneretur merita pœna in contumaces, quos nulla Cæsarea mandata, non amicæ dehortationes à sceleribus retinerent. Advertebat Augustissimus CÆSAR non auctoritati suæ, non Justitiæ consuli aliter posse, quàm si ad verba surdi, reali animadversione monerentur. Ideò Caduceatorem Legatis, & sententiam proscriptionis transmiserat, quam, si mandata ulterius contemneret Civitas, publicarent. Illi cum multis jam mensibus spontaneam obedientiam frustrâ provocassent, fluxo etiam postremo hoc termino † Caduceatorem expedivere: *Tenderet Erfordiam, Senatui, civibus proscriptionis sententiam publicaret.* † Ille (a) assumpto caduceo, & balvaria, Notario publico, quinque tubicinibus, & equitibus duobus iter ingreditur. Præmissò altero Senatui adventum nunciat: *Venire Majestatis Cæsareæ Caduceatorem, adferre*

*Terminus
partitionis
labitur.*

*Caduceator
cum senten-
tia banni.*

*Ejus appa-
ratus & ad-
ventus.*

X 3

manda-

(a) Sequentia fusius adhuc in ipsa Caduceatoris relatione typis evulgata legi possunt.

mandata, quæ publicare debeat, vellet Senatus Cæsaris nuncium admittere. Præmissus eques in Urbe retentus non rediit. Hac pompa octavo mensis Octobris Caduceator venit, cum Urbi appropinquaret, insonare tubas imperat. Quadraginta passibus à porta excubiæ occurrunt, & sistere gradum jubent, simul armatorum coronâ cingunt, quod venientis esset negotium? interrogant. Ille præmississe se equitem, ait, qui Senatui expeditionem nunciaret, hujus se relationem expectaturum, at cum mora diuturnior videretur, annon inter vigiles esset, qui senatui indicare adventum vellet? interrogat. Illi, cui dici oporteat, reponunt, non esse sibi consulem, non senatum, hunc Curiâ pulsum, illum in vasæ Civitatis reum profugisse, semetipsos jam Urbi dominari; Attamen deliberari de admissione, modicum adhuc responsum expectaret. Tribus horis continuata mora, interim multa hominum millia sexus omnis & ætatis confluxere, Caduceatorem & eventum rei spectaturi. † Superveniunt Senatores, ad decem passus è porta egressos Caduceator accedit: † *Ablegatum se ab Imperatoria Majestate, ait, ejusdem Heroldum, mandata Cæsarea adferre, quæ toti Civitati publicare debeat, hoc sine intromitti in urbem se velle.* Illi mandata Cæsaris exhiberi, utque ostendere congregatis in Curia Tribunis liceret, cupiunt. Desert Caduceator petitis, sententiam proscriptionis exhibet, simul in Curiam ferre concedit.

*Senatores
ad eum e-
grediuntur.*

*Caduceato-
ris propo-
siti-
o, & Re-
spon-
sa Se-
natus.*

cedit. Senatores licentiâ usi post horam, quæ acceperant Decreta, referunt. Simul iniquitatem rei, festinationem in re ardua deducunt: *Postulare momentum causæ, ut Cæsar ante promulgationem mandatorum informetur, vellet Caduceator interim in urbe subsistere, de hospitio, victu, ino & moræ honorario Senatui provisurum.* Caduceator de propensa voluntate gratias agit, reliqua penes se cum non starent, excusatum haberent. In eo etiam scrupulus, quod Cæsar mandata non subscripserat: Ille stylum curiæ prætendit. Demum Senatus triduum dilationem petit. Caduceator, se executionis ministrum, non iudicem esse respondet, qui prorogare justitiam possit: Ad hæc Senatores postulata revisionis instrumentum porrigunt, acceptatis, sed & intromitti se in Urbem petit, quod cum negaretur, legere commissa sibi mandata publicè incipit: quod ut impedirent Curiales, † *Videret, ajunt, ne furorem plebis incenderet, cui imperare Senatus nequeat, pericula ab hac re vitæ & capitis pendere.* Avidis auribus hæc vix hauserant adstantes, & arma erigunt, † equites invadunt, ex equis dejiciunt, verberant, mandatorum copias adimunt. Senatores quantis valent passibus Urbem repetunt. Illis prostratis ipsum Caduceatorem aggrediuntur, † & quod in hostilibus terris nefas, sanctum barbaris etiam gentibus Legationis jus ante moenia proculcant, de equo Caduceatorem præcipitant, tundunt, vulnerant, trahunt.

Plebs in Caduceatorem animata.

Miserè eum excipit.

Majestatem Cæsaris, & gentiū jure violat.

Actum fuisset de vita hominis, nisi Tribu-
nus militum perruptâ turbâ furentium ma-
nibus subduxisset. Notarium Cæsareum
eadem crudelitate tractant, tubicines ar-
reptâ fugâ se periculo subducunt. Post hæc
iterum turbæ incingunt, *anne Caduceator Ce-
sareus esset, quamdiu abesset Viennâ, quid Herbolis,
quid Mulhusii egisset?* cum multis tentationibus
quærent. Alius mortuum esse Cæsarem
clamavit, quî ergò Caduceatorem mitte-
ret? Vestem balvariam alii togam mulie-
brem, alii Sacrificuli dixere, & contumeliæ
similes ad audaciæ augmentum jactatæ, fi-
dem tamen apud plebem invenerunt. De-
liberatum post hæc, quid tandem homine
agerent? plurimi nece abruptendam
tragœdiam censuere. † Saniores ut certo
periculo eximerent, ad sclopetariorum
domum, quæ extra portam S. Joannis ste-
tit, ducendum esse vulgo persuadent, quò
ritè examinari posset. Gera interfluit,
cujus utraque ripa longissimis aliquot ti-
gnis necitur, hac transeundum erat. Ha-
ctenus ipsâ turbâ tutus, quod ei incinctus
lædi sine periculo aliorum non posset. At
ubi ponticuli tenuitas extenuaret turbam,
omnium crudelitati expositus est. Alii
præcipitandum in aquas clamarunt, fuit
qui ter sclopetum fixerit, indubiè globo tra-
jecturus ni toties ab aliis præpeditus fuisset.
Ad dictâ casam deductum Senatores acce-
dunt, † multa de iniquitate processus que-
runtur, convicia in Baronem Schmidbur-
gium

*Ad portam
S. Joannis
deducitur.*

*Querelæ
Erfurtenſi
ad Caducea-
torem.*

burgium, in Prætozem Papium, ac Limprechtum magnis cum affectibus dicunt, injurias excusant, in prævalentem plebem conjiciunt, vellet Caduceator hæc Cæsari referre. Ille ut furentes placaret, liberaliter omnia promisit. Cæsarem clementiam rigori prælaturum, propensum gratiosissime iis, qui emendationem spondent, submitterent se, ac parerent imperatis, de reliquo rem salvam fore. Cum ulterius urgeretur, & cresceret periculum, plebem conviciis in Schmidburgium demulcet, quæ ante eidem imputari audiverat, pluribus confirmat: dubitanti de sinceritate plebi propriæ manus subscriptione fidem testatur. His furorem sedavit. Biduo inter hæc mortis pericula retentatus, decimo Octobris, priusquam portæ aperirentur, iterum dimissus est, reversus ad suos injurias, violentias, concussiones, læsa Divina humanaque jura Cæsari, Electori, Legatis refert.

Profanatae Majestatis crimen totum Imperium ad indignationem commovit, & Cæsarem præcipuè, qui Electori Moguntino, militem colligeret, adigeret proscriptos ad imperata, pœna de facinorosis sumeret, commisit. Elector priusquam extrema tentaret, levibus armis sollicitare pertinaces constituit. † Copias misit in Eichsfeldiam, quæ per excursiones proscriptos infestarent, si fortè his corrigi mallent, quàm extrema experiri. Vetuit autem, ne

*Post biduū
detentionē
dimittitur.*

XXIV.
*Læsæ Maj.
vindictam
Moguntino
Cæsar
mandat.*

*Copias mili-
tares Elect.
colligit.*

in

Ad infestam Erfordiam progrediuntur.

Vargulam deditione capiunt.

Biermanni savitia.

Urbiciorumpunt.

Vani utrimque timor.

Prælium incruentum

in pagis prædæ, ne vis ruricolis fieret, quod non illi, sed Urbici peccassent. † Lest è rusticis Eichsfeldiæ armati, qui copias auferent. Præmissus cum centuriis aliquot vigiliarum Præfectus de Westernhagen, & equitum Magister Biermannus, cui Sommerfeldius † Vargulam dedidit, infecuritatem crediti á civitate acceptam. Istinc Gisperslebium perrexit, ubi cives duos ædificantes horreum (fabri lignarii fuerant,) cepit, † quos eum per integram noctem crudeliter habuisset, fumigasset ad ignem, subussisset, die altero in edito colle in quem prospectus ex Urbe datur, è curru utrumque suspendit, ea per agrum hinc inde egit, quæ & acceptis mandatis contraria, & generosus miles a versatur. His in Urbe excitati, arma corripunt. Sine ordine, sine imperio congregati trecenti, ii qui sub Schlensteinio Ductore maximè factiosi, nec senatum amplius respiciebant, assumptis duobus tormentis bellicis in agrum progrediuntur. Nondum † se invicem hostes viderant, & utrimque timor, ut suam quisque patriam respiceret. Biermannus præcipuè in inermes antea generosus, ut primùm venire Erfurtenes audivit, Vargulam versus fugit. Auctus iterum erumpentium animus, qui fugientes sedlentius persecuti, ne assequerentur. † Sic omnes vulneribus intacti prælio excessere. Vargulæ Colonelis Electoralis Wamboldus cum reliquis copiis Biermanno occurrit,

currit, cui hic ut fugam excusaret, Erfur-
 tensium multa millia erupisse, Saxoniae Du-
 cem Ernestum in armis esse, integros exer-
 citus instare, universam Thuringiam in-
 surgere, & alia mentitus, quibus inertiam
 suam tegeret. Wamboldus vera sibi re-
 ferri timens, quodque copiae ex lectis po-
 tissimum rusticis constarent, qui & pugnae
 non assueti, & orphanos ac viduas relin-
 querent, graves Reipublicae, & ejulatibus
 omnia inquietantes, reducere copias in
 Eichsfeldiam maluit, quam incerto peri-
 culo objicere. Accessit infortunium, pul-
 vis nitratus ignem concepit, disjecit ma-
 chinas, & proximos quosvis adussit, laesit,
 necavit. † Auxerunt fugitivorum men-
 dacia timorem, ut in reditu sat contineri
 copiae nequiverint. Fracto ordine mani-
 pulatim in Eichsfeldiam rediēre, quae ipsa
 pavore incensa; positae hinc inde excubiae,
 alii colligatis sarcinis jam fugam medita-
 bantur. Mittebat provinciae Praeses Baro
 de Bicken Christophorum Jodoci Electo-
 ralem Consiliarium, ad Ducem Ernestum,
 ut, cur in Moguntinos arma imperasset?
 interrogaret. Ille per Cancellarium Se-
 ckendorffium nulla se arma movisse re-
 spondit, suspensorum manes fuisse, qui fu-
 gitivos prefferint. Indignissime † Bier-
 manni scelera Elector tulit, addiditque
 iracundiam, quod infami desertione cin-
 guli poenam effugisset. Vigiliarum Prae-
 fectus culpam in fugitivum conjecit, quod
 contra

*Fugitivi
 omnia metus
 replent.*

*Electoris
 indignatio-
 nem evadit
 Biermannus*

*Peremptorū
viduis ali-
menta de-
cernit Ele-
ctor.*

*Suspensorū
cadavera.*

*In furorem
cives acti.*

*In Lim-
prechtum
& Hallen-
horstium
saviunt.*

*Rependere
supplicia
volunt.*

contra inhibitiones ista crudelitatis facinora peregrisset. Suspensorum † viduis, quod viverent, ex redivibus suis Elector alimenta decrevit, copiis militaribus citra ulterius mandatum Erfurtenses infestare inhibuit, ne causa quam adversarii foedis excessibus corruperant, injuriarum compensatione emendaretur. Urbici qui eruperant, † in reditu currum cum pendentibus ex eo civibus in Urbem vehunt: atrox spectaculum, & quod incitatum jam plebem ulterius furiabat. † Sistitur in foro currus, in turmas seditiosi coeunt, optimates quarunt, spoliant, captivos e Curia † Limprechtum, & Hallenhorstium (nam & hunc nuper in carcerem conjecerant,) educunt, cadavera adhuc suspensa ostendunt, mali incentores ipsos arguunt, prosternunt, conculcant, sudibus atrociter cadunt, nec prius satiata crudelitas, quam humi jacere exanimis viderentur. Fuit qui laqueum in Hallenhorstii collum ad par supplicium conjicere tentavit. † Interim aliae duae turmae, altera ad Joannis Danielis Gudeni Electoralis Sigilliferi, altera ad Kniphovii domum festinavit, quasi talionis poenam supplicium ab his sumptura. Ille turrim Mariani templi ascenderat, inde pericula aliorum visurus, proprium evasit: domus autem spoliata, direpta suppellex, vina quae non biberant, effusa sunt. Kniphovius domi inventus ad forum duci debebat, ast non potuit expectare moram furor,

furor; † vix domo eductus globo per caput trajecto interiit. Delumbati in foro ad pristinos carceres deportati sunt, quibus in præsentis periculo id potissimum vitam servavit, quod atrocioribus suppliciiis vox publica jam destinaverat. † Inter hæc facinora literæ Clero præscribuntur, in quibus multis excusata Urbs: quæ milites in campis egerant, atrocibus verbis allegata: Has approbare sigillo, & mittere Electori cogebatur, facile Aula collegit furentium minis expressas.

Posthæc Limplrechti inquisitio accelerata est, † potissimum id quæsitum: Annon preces inconsultis civibus promississet? Plusquam civilia agitasset? Superioritatem Moguntinam, & Urbis calamitates promovisset? Ærarium publicum expilasset? Ejus facultates pro arbitrio distribuisset? Ille negat, ad acta publica provocat, violentiam, iniquitates inquirentibus objicit, protectorium Cæsaris allegat. Frustrà iis excusationes propositæ, qui hoc unicum timebant, ne innocentia suscipere defensionem rei. Productis quibusdam ex seditiosis testibus, & interrogationibus captiosè positis, tormentis † à carnifice subjectus est. Quæstioni capitales ipsius hostes, hortulani, sartores, scurræ cum scriba præfecti, qui omnes nullâ veritatis, sed vindictæ cupidine incensi, miserum hominem conviciis, minis, præter tormenta afflixerunt. Nec ipsa quæstio suo fine con-

*Kniphovius
interfectus.*

*Clerus ad
excusandâ
urbem cogitur.*

XXV.

*Articuli in-
quisitoriales
erga Lim-
prechtium.*

*Torturæ
subjicitur.*

*De capite
ipſius con-
ſultatur.*

*Capitis da-
mnatur.*

*Ducitur in
theatrum.*

conſtitit, in augmentum poenæ vel ultio-
nis intentata. Attamen pertulit conſtan-
ter, nec crimen expreſſum, niſi quod vel
perversâ interpretatione, vel calumniâ
torquentium imputatum eſt. Factâ † in
frequente Senatu relatione de capite Lim-
prehti conſultatur. Fecit inimicorum
potentia, ut apertis votis abſolvere nemo
auderet, quippe & turba ſeditioſorum in
Senaculum irrupit, vi, an conſilio illorum,
qui collegarum vota ad verſus Limprech-
tum cogere intenderant. Innocentiæ ac-
cuſati, & integritati ſuæ qui conſulere vo-
lebant, cum ipſimet abſolvere non aude-
rent, Collegium Jurisperitorum deſuper
conſulendum dixere. Syndicum Urbis
ſeniorum cum ordo tangeret, ſchedulam
extrahit, in qua domi jam ante ſen-
tentiam capitis ſcripſerat, ſcilicet: *Lim-
prechtum ob produtionis, peculatus, ambitus, & alia
crimina gladio plectendum eſſe*, hanc loco voti
legit. Acclamatum à multitudine, & ſen-
tentiæ tenor Limprechto nunciatus eſt;
Ille territus, ſic tamen ut in dimiſſionis ſpe-
ſolatum poneret. In conquirendo Carni-
fice difficultas erat: Erfurtenſis Electori
ſolum obſtrictus, largiri operam Senatui
juramenti religione prohibebatur, neque
externus induci poterat, quod latrocinium
videretur ad mandata imperium non ha-
bentium gladio ferire. Victus Erfurtenſis
liberalitate præmii, operam Senatui addi-
xit. † In foro ante Curiam theatrum eri-
gitur,

gitur, sic ut ex ipsa Curia in illud aditus
 esset. Inde Limplechtus ad Ianienam tri-
 gesimo Novembris educitur. Confluxe-
 rant omnis sexûs & ætatis homines, rem
 insolitam visuri. Tunc primùm caput
 suum peti seriò videns, † pauca ad popu-
 lum de fide sua, de sinceritate in Rempubl.
 dixit, quæ seditionibus in Cæsarem, in
 Electorem extremis miseris immergere-
 tur. Mortem suâ non inultam fore addidit,
 cumque tumbam videret, & in ipso foro
 effossum sepulchrum, ibi cadaver non
 mansurum, sed honestiorem accepturum
 sepulturam prædixit. † Posthæc cervicem
 Carnifici præbuit, qui seu pavidus, seu ar-
 tis imperitus iteratis ictibus vulnera tan-
 tum inflixit, demum cadenti in terram cor-
 pori cervicem rescidit, caput clavo ferreo
 in ipsa Curia suffixum, truncus in foro se-
 pultus est. Exemplum à Rudolpho I. Cæ-
 sare sumptum, (a) quem rebelles Senato-
 res pari supplicio affecisse alibi dictum.
 Post hoc crudelitatis spectaculum resedit
 nonnihil civium impetus, & saturata vi-
 debatur immanitas. Senatus ad auctori-
 tatem pristinam, cives ad obsequia rediêre,
 sed Cæsar, † & Elector ad vindictam atro-
 ciorē animati.

*Ejus ad po-
pulum ser-
mo.*

*Iteratis icti-
bus decapi-
tatur.*

*Cæsar &
Electori vin-
dicta in-
tenti.*

Ratisbonæ Comitia Cæsar indixerat, **XXVI.**
 auxilia ab Imperii Statibus adversus Tur-
 cam, qui Hungariam invaserat, petiturus. **MDCLXIV**

* Usus occasione Moguntinus, præsentibus
 ibi

(a) Vide supra ad annum **MCCLXXXIX.**

*Moguntini
cum Elect.
Saxone
convenit.*

*Regem Gal-
liae invocat*

*Judicia de
auxiliis
Gallicis.*

*Reiffenbergius in Gal-
liam ad pe-
lenda auxi-
tia abit.*

ibi Statibus iniquitatem rei exponit, † præ-
fertim cum Electore Saxonico agit, in cer-
tas leges convenit, illeque opem & auxi-
lium ad compescendos rebelles promittit.
Sed vires Cæsaris in Hungaria distractæ,
& populosæ Civitatis expugnatio justum
exercitum requirebat. Moguntinus Ele-
ctor fœderatos de auxiliis, potissimum
Regem Galliæ, Collegas Electores Eccle-
siasticos, & per Consiliarium suum Gereonem Molitoris Principem Monasteriensem,
insuper Ducem Lotharingum invocat.
Sed nec inconsulto Cæsare Galliæ Rex in-
vocatus, citra cujus voluntatem peregrini-
um introducere militem profanum cen-
suit. Missa Legatio Viennam, quæ mo-
dum executionis, & quod auxilia Gallica
desiderentur, nunciaret. Variè ibi res a-
gitata, num † salvâ imperii incolumitate
introduci Gallus posset? *Ingruere bellum Tur-
cicum, exercitus Cæsaris & Imperii extra fines in
Hungaria hæere, ibidem Gallorum decem millia esse,
quid igitur si consuetâ solertiâ excedere occupatis vol-
let? Isto errore Metim perditam, duraturam cicarri-
cem vulneris, quæ seros nepotes de fide Gallica mon-
bit.* Contra Elector aulæ Cæsaris accura-
tius explicuit: *Integritatem Regis alia sponderes
præterea non solis Gallorum se viribus usurum, præstari
esse Confœderatos alios, quorum auxilia istis prævali-
tura legem reditûs dicere valeant. Imbecilliora fore
auxilia, quam ut in loco tam disto moliri quid possint.*
Missus in Galliam † Baro Reiffenbergius,
Regi negotium exponit, quod Erfordienles

Mo
bel
ben
ten
judi
à C
bus
fret
lior
aux
Vel
con
lege
rum
hab
serv
foed
cum
dia
Rhe
rent
ad p
his i
taba
fisse
rat, i
solu
Chr
vinc
stor
suam
(6) M
es

Moguntia subditi, † Electori jura tempore belli in versa restituere nolint; ulterius turbent, Monasteriensibus pactis haud obtemperent, propriis transactionibus, & judicatio Caesaris contraveniant. Etiam à Caesare proscriptos esse, nec ullis artibus ad vitam civilem reduci posse: Sua fretos potentia sic insolere: Imbecilliores esse Moguntia vires, quam ut absque auxiliis vincere tantam Urbem possit. Vellet Christianissimus Rex seditiosos compescere, qui aded in publicae pacis leges insolenter peccaverint, percepturum ex his Imperium, quam cordi Rex habeat sanctissimam pacem, & ejus conservatorem laudaturum. Tribuit † Rex foederi, quod in conservationem pacis cum Electore pepigerat, copiis in Picardia distributis, sub Ductore Pradellio, trans Rhenum irent, jussa Electoris expectarent, mandavit. Lotharingia (a) Ducem ad pares suppetias hortatus est. Menses his insumpti, cumque clam ageretur, putabant Erfurtenses, se jam poenam evasisse, quam negotii gravitas remorata fuerat, in † bello etiam Turcico solatium; quod soluta Canisii obsidio, caesae ad Muram Christianorum copiae, Imperatorem à vindicta ad tutanda sua revocarent. Elector Saxoniae longius vidit, † Consiliarium suum equitem de Werthern, agnitionem delicto-

Ejus ad Regem sermo.

Rex petitis annuit.

Solatium Erfurtensium in bello Turcico.

Saxonis Electoris hortationes

(*) Manifestum Lotharingiae Ducis Caroli à Gallo provinciis editum Anno 1671.

*Serd civitas
paret.*

*Erfurtenſi
ad obſidionē
evitandam
conſilia.*

*Litteræ Le-
gatorum
proteſtantiū
ad Regem
Gallia.*

*Objectiones
adverſus
executionē
Cæſaris de-
ſenſio.*

*Electoſ
deberi pro-
bat.*

delictorum perſuaderet, ſubmiſit: Aſt va-
na omnia pertinaci ad mala populo. Tan-
dem ꝛ poſtquam atrocitate ſclerum mo-
menta precum minuiffet, earumque re-
cuſatio criminum penē infimum eſſet, de-
cimo nono Maji præſcriptam, & appro-
batam olim formulam publicè recitat, de
cætero nulla culpæ agnitio, non pœni-
tentiæ: tuitione criminum delicta gemi-
nata ſunt. Fœderatus miles cū hinc
inde ſe moveret, conſilia Erfurtenſes re-
ſcivēre. ꝛ Anxii quod ſerid tandem, &
efficacia ad ingentium criminum vindi-
ctam remedia parari viderent, ad varios
Principes legatos de auxiliis mittunt, cul-
pas partim agnoſcunt, partim plebi im-
putant. Sed fruſtra rebellionem in Cæ-
ſarem, in Electorem commendant: Nec
aliud his effectum, ꝛ quàm quod prote-
ſtantiū Statuum Legati, quos Comi-
tium Ratiſbonæ collegerat, incertum an
Dominorum voluntate, Gallia Regem de
mittendis auxiliis per litteras ſint dehor-
tati. Ipa Executio à quibuſdam oppu-
gnata: ꝛ Erfordiam in ſuperioris Saxonie circulo
ſitam, Moguntinum partem læſam eſſe, proinde iſti
ex legibus Imperii, huic ne quidem ex communi jure
mandari debuiffet. ꝛ Cæſar mandare vindictam
ſui arbitrii eſſe, leges Executionis Statibus latis, ne
mandatam recuſent, ab his ꝛ recessiffet Majoribus
ſe cū negotium poſtulat, alium inire modum poſſe.
Electoſ ꝛ Electoſ Erfordiam ſuam de ſuperiori Saxonie
circulo eſſe negat, aliud tot ſæculorum obſervantiam
ipſam

ipsam partium confessionem edocere. Partem se læsam, sed & Dominam esse, cui subditos compescere omnia jura indulgeant, imò & læsæ parti executionem istas Imperii leges demandare, quæ Norimbergæ (a) ad pacis consummationem latæ sunt.

† Galliæ Rex nihil Legatorum persuasionebus motus, collectas ad Metim copias Rhenum petere jubet, Elector varios Principes, † præcipue Lotharium Fridericum (b) Nemetum Principem de innoxio transitu, ablegato ad eum Christophoro Gudeno salutatur, quod in ejus Principatu Rhenus occurreret. Annuit liberaliter, & inter Spiram, ac Philipsburgum copiarum transportatæ sunt, † fuerunt autem peditem millia quatuor, equitum duo. Miles Lotharingus sub Principe Vaudemontio † Moguntia, ubi navali ponte utrumque littus Elector junxerat, transit, superato Rheno stipendia numerata sunt. Elector Herbipolim, utque bello proximior esset, Regis Curiam † (Franconia fortalitium est, Thuringia objacens) pergit. Barones Reiffenbergium & de Greiffenglaw † Legatos cum plena potestate castris præficit, ut & adessent Consilio, & de annona prospicerent, ac cum obsessis, quod è re videretur, agerent. Summam rei Generali Vigiliarum Præfecto † Sommerfeldio credit, qui militaria, & expu-

Galliæ Rex
auxilia Mo-
XXVII.
guntino
mittit.

Lotharius
Fridericus
Nemetum
Princeps.

Gallorum
numerus.

Lotharingi
Rhenum
transeunt.

Regis Curiam
Electores ten-
dit.

Legati exer-
citus.

Sommerfel-
dus.

Y 2

.gna-

(a) Executions Receß de Anno 1650.

(b) Hic post Joannis Philippî obitum Electoratum Moguntinum obtinet, ac hodie rerum Summæ feliciter præest.

*glandes**Numerus
armatorum***XXVIII***Exercitus
urbi appro-
pinquat.**Senatus ad
cives horta-
menta.**Petrensiū
Abbas oc-
currere e-
xercitui
compellitur**Ejus simu-
lacio.*

gnationem curaret. Tormenta majora bellica Herbipoli, & Regis Curiā advecta sunt, ~~munitiones~~ armamentarium Moguntinum submisit. Auctæ conductitiæ copiæ lecto per Franconiam, & Rhenum milite. Colonienſes, Trevirenſes & Westphali per Haſſiam venêre. † His omnibus exercitus quindecim millium concrevit.

Die sexto Septembris turma ex Eichsfeldia præmiſſa greges pecorum ex paſcuis abegit, id primum hoſtilitatis argumentum. † Exercitus innoxio per Thuringiam tranſitu ſecutus eſt. Obſidionem intendi videns Senatus cives ad concordiam, ad † fortitudinem hortatur: Tribuni, Centurionibus parerent, metum abjicerent, cauſam Deo commendarent. Miſſi etiam ad exercitus Legatſo, qui vim deprecarentur, pacis leges proponerent. Illi: *Non ſe niſi dedit à urbe peturos, ajunt, reciperent præſidium, ac æqua omnia expectarent; Vades ſe Clementiæ Electoris ſuuros, quam ubi inutili reſiſtentia ulterius irritarent, in indignationem vertendam, quæ non niſi meritis poſſit placanda ſit.* Urbici † S. Petri Abbatem Adamum interpellant, vellet appropinquanti exercitui occurrere, quæ ad avertendam vim expedire viderentur, proponere. Ille in vanum pro rebellibus agi facile agnovit, qui oſtentione armorum non prænitentiam, ſed contumaciam prodant, ne tamen cum Coëtus ſui periculo petentium furorem accenderet, adduci equum jubet, profe-

profectorum se promittit, quodque è re Civitatis deprehenderet, solerter acturum. Ast aliquantum ex Civitate progressus equum vertit, reversus in Urbem, à palantibus hinc inde turmis progredi ulterius se prohibitum, præterea desperatæ rei indicium refert: Saxones Moguntinis amicos esse. † Sic igitur septimo Septembris omnis exercitus, nisi quod Galli in Franconia adhuc subsisterent, in urbis vicinia advenit, † castra infra Marbach ad usque Geram fluvium supra Gispersleben metatur, quod latus illud Eichsfeldiam versus, commeatûs advectioni commodius, atque ob assurgentes colliculos adversus Cyriaciburgum tectum esset. Aliis à Dagobertstadio, ubi collis vallo eminentior, faciliorem fuisse oppugnationem arbitrantibus. † Miles Francicus ad viam regiam in jugo montis asperi versus meridiem castra locabat, ut meridionale Urbis latus clauderet; nec tamen omittebat è tormentis, per tantum intervallum globos in Urbem transjicere. Ab altera parte Sommerfeldius per fossiones indies appropinquabat. † Urbici turmas aliquot scripserant, è pagis citaverant delectum, sed pluribus suæ domûs, quam Urbis defensio placuit. Præter illos cives sub signa distributi vallum implevere, tormentis majoribus obsidentes sæpius ad ostentationem, quàm necessitatis modum petière, illi contra fossionibus intenti, super-

*Obsidione
urbs cingitur.*

Castra finguntur.

*Clauduntur
aditus.*

*Obsessorum
apparatus.*

*Annonæ
cura.*

*Obsidenti-
bus annonã
intercipiunt
obsessi.*

*Obsidentes
portæ S. An-
dræe in-
cumbunt.*

*Baro de Bi-
cken globo
tangitur.*

*Obsessi pre-
ces publicas
decernunt.*

vacuum ducebant intempestivis explosio-
nibus primi terroris emolumenta perdere;
Vulgus his persuasum, machinas bellicas,
pulverem nitratum deficere, ludibriis per
vallum obsidentibus exprobrat. † Anno-
na ex Eichsfeldia advecta, partim in Thu-
ringiæ oppidis, Mulhussi, Saltzæ numero
pretio coempta est, quam ut interciperent
obsessi, missâ equitum turmâ propè Ton-
nam insidiantur. † Helmsdorffius Quæstor
in Scharffenstein curribus præfectus, ve-
nientes ex longinquo Erfurtenses amicos
credens, ne in dubii quidem periculi even-
tum arma sumit. Illi imparatos aggredi-
untur, currus spoliant, equos abripiunt,
Helmstorffium autem missâ per caput
glande vitâ privant. Excitavit hic nun-
cius castra, quibus major de comeatu
cura, quod nullis excursionibus reparare
defectum in amica provincia possent, ideò
posthac majore præsidio annonæ currus
muniebant. Propius interim ad vallum
per fossiones perventum est. Ubi vineæ
ad portam † S. Andræe declinant, aggeres
erecti, è quibus & inquietarent vallum, &
erumpentes compescerent. Variis even-
tibus aliquot septimanis invicem pugna-
tum, & cum supremus Eichsfeldiæ Satra-
pa Baro de Bicken † vallum propius ex-
ploraret, è tormento majori globo in fe-
more læsus, vitæ discrimen incurrit. † Ob-
sessi nihil quod ad defensionem faceret, in-
termisère, senatus ut pietatis stimulo
cives

cives ad fortitudinem animaret, preces
 in publico foro decrevit. Ibi † præco
 verbosâ concione rebellionem firmabat:
*Non de vi à tantum, de libertate, sed & aris agi, pro
 illa pugnare civem, pro his etiam mori Christianum
 debere: Sed nec eam necessitatem ingruere, quæ ex-
 trema minetur: Numen protectionem manifestissimis
 signis ostendere: tanto jam tempore hostes ante urbem
 sine progressu subsistere, nulla inferre damna, multa
 pati, ne dubitarent de victoria, pro quibus ipse Deus
 vigilaret.* Dum his Auditores incenderet,
 globus supra domorum tecta in ipsum to-
 rum prorumpens cœtum dissolvit. Idem
 in templo Franciscanorum contigit. † In-
 ter hæc Galli pedites ex Franconia appel-
 lunt, trinâ tormentorum explosione ex-
 cepti, fragor honori adventantium, glan-
 des Civitati cessere. Pradellius confestim
 Urbis situm & munitiones explorat. Fre-
 quentiora his castra propius vallum pre-
 munt. † Infra Cyriaciburgum structâ mo-
 le in utramque Urbis plagam Gera dividi-
 tur, hanc perforare conantur, ut subsiden-
 te flumine pars Urbis altera, quæ potissi-
 mum infestabatur, sine aqua esset, ac metu
 ignis citius ad deditioem cogeretur: missi
 in illam nocte fabri lignarii addito præsidio,
 quod adversus erumpentes eos defende-
 ret. In arce & vallo findentium strepitus
 auditi, nec tamen frequentissimis tormen-
 torum globis à proposito repulsi, molem
 æquarunt. † Sed breve periculum, quip-
 pe ductâ in foro equario fossâ, ex altero

*A Concio-
 nature ad
 contumaciâ
 incitantur.*

*Auxiliares
 Galli in ca-
 stris appellunt*

*Aquam sub-
 ducere urbem
 obsidentes
 student.*

*Urbicem elu-
 dunt.*

Gera

*Electoris
propensus
animus in
Erfordiam*

*Ignes ad
ostentationē
injecti.*

*Molendinū
ad portam
S. Joannis
incendunt
obsidentes.*

*Dagobert-
stadium ob-
fessi.*

*Obsidio vio-
lentius con-
tinuata.*

XXIX.
*Deditionem
respiciunt.*

*Suadentiū
moriva.*

Gerae brachio exsiccatum alveum denique implevere. Aderant jaciendis ignibus machinae, & facili opera tot lignei parietes ac tecta arsisent, † at vetuit Elector per everisionem Urbis victoriam quaerere: *Etiam esse Erfordiam, quae castigari, non tolli delicta belli civilis damna haud minus inferenti, quam lepore nocere.* † Ut tamen obsessi, cujus beneficio salvi essent, monerentur, ac quae imminerent mala ab extremè irritatis, horreum inter portas S. Andreae & Joannis, semotum à domibus injecto igne incensum est. Molendinum † ante portam S. Joannis hactenus à civibus obtentum erumpentibus pro refugio erat, missi igitur incendiarii, qui deurerent, eodem calu vicina aedificia ceciderunt. † Urbici vindictae intenti ab altera parte erumpunt, & adscriptum Electorali culinæ Dagobertstadium incendunt. His conflictibus, & pensitationi damnorum mensis insumtus est. Monebat imminens hyems, ut violentâ oppugnatione obsidio conficeretur. † Ex omnibus aggeribus Civitas impeti coepta, tribus diebus continuata fulmina, & porta S. Andreae dejecta est: globi qui ruinas penetraverant, aedes ad mediam usque Urbem perforarunt.

† His territi Incolae, longisque satiati malis consilia pacis respiciunt. Auctus ex eo metus, quod pacem cum Turcis initam audirent. Prudentiores pericula ostendunt: † *Obsideri se à Principe, à cujus clementia sperare*

veniant

veniam possint, dum eam agnoscant, sed & milite cingi moribus, linguâ, studiis vario; Alterutrum arbitrium necessitatem imponere, eventurum, ut si Principis clementiam respuant, incidant in lasciviam militis, cujus ira nullo linguæ commercio placari queat. Fingerent per insultum expugnari urbem, imò & intuerentur præsens periculum, quibus direptionibus, quibus libidibus cives, bona, uxores, liberi subjicientur? Inter has deliberationes opportunè literas Serenissimus Elector Saxoniae misit, in quibus & pertinaciæ mala, & bona submissio- nis descripsit. † Conclusum in Senatu de- ditiones leges ab exercitûs Legatis peten- das esse. † Deputati cum mandatis qui transigerent, responsum tulerunt: Urbem Electori dederent, & ejusdem clementiam expectarent. Ablegati mandatorum li- mites prætendunt, quæ ultimas inire con- ditiones vetarent: Ne tamen rupta vide- retur transactio, Reiffenbergium rogant, vellet unâ in Urbem tendere, melius omnia in senatu expedienda. † Ille datis obsidibus altero se die venturum pro- misit. Interim induciæ placuerunt. Cre- dit se Reiffenbergius impotenti vulgo, & Urbem ac in ea Curiam accedit. Variis ibi præsertim de venia delictorum, de præ- sidio actum, sed nil conclusum est. † Pro- rogatæ tamen induciæ, & denuò Senato- res ad Electoris Legatos missi sunt. † Con- ventus in Piltersleben habitus, ubi tandem felicissima conventionem plusquam sæcula- res illi motus, & dissidia civilia his legibus

Saxo Elect. ad deditio- nem horta- tur.

Scutum de petendis le- gibus dedi- tionis.

Mogunti- norum re- sponsum.

Datis Obsi- dibus Reif- fenbergius urbem in- greditur.

Induciæ.

Vrbs dedi- tur.

*Deditionis
leges.*

abrupta sunt : † *Civitas Electoris, Principis sui clementiæ se dederet, Cyriaciburgum & duas portas Brületensem ac Krempherianam, usq; dum de urbis securitate, de custodia pro libitu dissoneret Elector, traderet, reliquæ non nisi ruricolis aperirentur. Religionis libertas jam olim promissa libera, & citra molestias esset. Prædellius & Legati Electorem placerent, ne pœnas à civibus, aut bonis eorum exigat. Rustici ad prædiorum culturam ex urbe dimitterentur. Exclui à gratiæ legibus, qui præ cæteris in Cæsaream Majestatem, in Electoris eminentiam peccaverant. Hæ leges per Deputatos Urbis † Regis-Curiam delatæ, atque præmissâ flexis genibus deprecatione Principi Electori exhibitæ sunt. Rati habuit Elector Legatorum pacta, utque apud Cæsarem Erfordia expiaretur, sibi curæ futurum promisit, his quoque gratiam sponndit Elector, quibus Legati negaverant, eandem ut Cæsar largiretur, se laboraturum: Expensas belli quantumvis ingentes, non ex privatorum bonis, ut ob delicta posset, verum Universitatis sumpturum.*

*Erfurtenses
per Legatos
deprecantur.*

XXX.

*Ipsè Elector
urbem accedit.*

Acta hæc Regis-Curiæ sexto decimo Octobris, unde Elector cum integra Aula Erfurtum movit. † *Cum propè Urbem venisset, ab universo exercitu armis, & trina machinarum explosione salutatus est, iisdem vallum intonuit. Cives arma deposuerant, quo minus exacti tumultus imaginem Domino exhiberent. Electorem Magnatum ingens numerus omnis ordi-*

ordinis & dignitatum stipabat. Isto pompe ordine Urbem ingressus est, quæ felicitas à duobus sæculis Majoribus negata. Occurrit in vestibulo Mariani templi Clerus, brevi oratione de prosperè gestis, de adventu gratulatur. Postea ad ipsam Ædem deductus Elector, ubi Ambrosianus hymnus decantabatur. Inde Monasterium S. Petri, solitam Electoribus Sedem conscendit. † Confestim Senatus portarum claves obtulit.

Claves portarum oblatæ.

XXXI.

Prima de occupatæ Urbis regimine cura, quomodo & scopuli veteres caverentur, & communis boni tutela firmaretur. Visum † sucto olim Jurejurando subditos obstringere. Convocati in majore foro cives, Elector in latioribus gradibus sub umbella holoserica stetit. Senatores propius, reliqua multitudo per forum erat diffusa: Ibi in genua devoluti, quæ peccaverant hæctenus, deprecati sunt. Elector clementiam Regis-Curiæ promissam uberius spondet. Singuli Civium secundum regiones, & tribus, stipulatâ manu obedientiam Electori promisere: † Ii qui extra portas habitant, tumultuum Rei, per libellum Electori innocentiam suam proponebant: Fateri se, quod motibus immixti, imò in tumultu primi fuerint, aut ex alieno hoc delicto non suo evenisse: calliditate imperantium se circumventos, qui simplicem multitudinem ad tegmen

Homagium præstitum.

Excusatio suburbano- rum.

Electoris Clementia.

Emi-

Eminentissimus Elector Clementiâ suâ pertinaciam omnem liquefecerat, ut pueret in optimum Principem peccasse, hinc alter alteri culpam imputabat. Fides data jure jurando confirmabatur, proponente juramenti leges Secretario, omnis multitudo erectis ad Cœlum digitis subjectionem jurabat.

*Galli bene
XXXII.
remunerati
Rhenum re-
petunt.*

*Rarissimum
munus Regi
ab Electore
oblatum.*

Iisdem diebus † Rhenum auxiliares Galli repetiêre. Officiales cum liberalissimis donis Elector dimisit. Pradellio gladius multis pretiosus gemmis, & plures equi obvenêre. Ipsi Regi datum munus, † quod antiquitatis pretio omnem æstimationem superat: De Childerico Francorum Rege Clodovæi Patre supra (a) dixit is anno Christi DIX. die vigesimo septimo Novembris obiit, ac Tornaci ritu gentili-um sepultus est, cumque nuper ibidem, gubernante Belgium Leopoldo Archiduce, Divi Cæsaris Ferdinandi III. Fratris, ruinosæ ædis fundamenta disjicerentur, (b) corpus unâ cum vario Cimeliorum, & armorum apparatu, inventum casu, & refossum est. Hæc Leopoldus Viennam miserat, Galliarum Rege frequentissimis votis, ista Prædecessoris monumenta desiderante. Abligavit Elector ad Cæsaris aulam Conradum Breuning suum è Societate

(a) Sub anno DXVIII.

(b) Vide Anastasii Childericianam Chifletii, in qua uberrimè hæc ab oculato teste, & elegantissimis cœtypis exhibentur.

tate Jesu Theologum , per quem à Divo Leopoldo Cæsare Augusto, istum antiquitatis thesaurum obtinuit , eum postea Regi Galliarum in grati animi tesseram obtulit.

Rector Universitatis † & proceres eleganti oratione Electori gratulantur , se atque Academiam Electori commendant. Pari elegantia respondet Elector , nec curæ sibi tantum rem literariam futuram , † sed quantis etiam cunque impensis è pulvere , quo temporum injuriâ tecta jacuit , splendori pristino restitutum. Fidem dictis atque votis speratâ dedit , postquam liberalissimis stipendiis , & vigilante curâ Academiam irrigavit , ut paulò post supra vota florere inceperit.

Monebant † transacta tempora , non solis promissis imperia stare , prætereà ampliora Urbis munimenta videbantur , quam ut semper impleri præsidio ex Civitatis redditibus possent. Ideò Elector , quod jam ante sæcula Adalbertus (a) fecerat , arcem extruere , ex qua tam protegi adversus violentiam boni , quam contineri mali possent , ac montem S. Petri munimentis circumdare aggressus est. † Prosperri-
 nis initiis Princeps Monasteriensis , Christophorus Bernhardus ex Hungaria supervenit. Ibi annonæ præfectus exercitibus Imperii de comeatu prospexerat , Princeps Heroicis virtutibus , præsertim re militari

XXXIII

*Universitas
literaria Electorem excipit.*

Eandem Elector restituit.

XXXIV

Citadella Petrensis initiatur.

Princeps Monasteriensis Electorem hic convenit.

(a) Vide supra ad Annum MCXXII.

Electori iterum cives armat.

Lustrationē instituit.

De unita Sedi Erfordia ad Electorē gratulationes.

XXXV.

Electori Magistratus ordinat.

Vicedominus.

litari per Europam celebris: Omni praesidio & Machinarum tonitru exceptus est: aliquot dies lætitiis insumptæ, præcipuum in nova munitione, suorum re votorum, delectamentum: postea Westphaliam repetiit: Elector ¶ ut civibus suis ostenderet non Imperium sibi violentum, sed quod Clementiâ consistit, placere, cives quæ reliquerant arma, resumere jubet, in foro convocat, paucis stipatus lustrat, ¶ totque millenis inermis se credit, quibus antea hostis videbatur; sed edocti jam de errore cives, quodque resisterint Principi, qui non libertati sed licentiæ ponere modum voluisse Victor ostendat. Incredibilis hinc animorum conversio, nec reliqua veteris morositatis studia, nisi forte penes quosdam obscuræ fortis, qui bonis publicis offensi, in rebus turbidis delectamenta quarunt. ¶ Sic iterum unita Sedi Erfordia. Cæsar, Reges, Principes Electori de felici successu gratulati sunt, etiam privatos ad eundem ausum Electoris humanitas provocavit. Ast ille prospera omnia non suæ virtuti, sed benignitati Numinis imputavit. Festivus ignes, arcus, & Triumphantis decora vetuit, quod reduxisset cives, quam triumphasse videri mallet.

Inter istos applausus non deposuit Elector pro Rep. curam. ¶ Ordinavit Magistratus: quæ statum concernunt, & publica, ¶ Vicedomino commisit, datis in cura-

IIIXXXIIII

curarum, & Consilii partem Assessoribus. Vetus hæc per Electoratum, & præsertim Erfordiae imperitandi ratio. Judicia † Prætori, & Assessoribus mandavit, itidem ex veteri instituto: Sed illud utrobique novum, † quod quasi de ArchiEpiscopatu triumphasset & Erfordia, ex Civitatis Consulibus, Advocatis, Senatoribus ad hæc potestates quidem adoptati sint, sic victi mixti victoribus ad gubernacula assumpti. Senatus † etiam ordinatus, in eum prudentiores civium lecti, & data quotidiana Reip. disponendi potestas, potissimum quæ circa tribus, commercia, tutelas, successiones ex statutis versantur, & rituum libera secundum Augustanam confessionem, prout hæcenus viguit, ordinatio. † Senatoria Collegia in tria reducta, sicut tamen ne quis à dignitate sepositus, sed vel ampliorem, vel parem in aucto Collegio honorem adipisceretur. † Vicedominatus Reiffenbergio creditus, industriæ hoc in negotio præcimum. Sic ordinata Civilia: † militare præsidium suo Generali vigiliarum Præfecto Baroni de Leyen Elector credit, hic dum bellum civile propè Erfordiam ageretur, cum signis decem in Hungaria bello Turcico distentus, præcipuum fortitudinis, & virtutum militarium specimen in expugnatione quinque Ecclesiarum, & felici ac cruento ad S. Gothardum prælio edidit, vocatus cum veteri, & exercitato milite faustissimis

Judiciū civitatis.

Victi mixti victoribus.

Senatus lectus, ejusq̄ ampla potestas.

Collegia Senatoris reducta.

Reiffenbergius Vicedominus.

Baron de Leyen Gubernator.

*P.P. Socie-
tatis Iesu Col-
legium do-
nat Elector.*

*Monita E-
lectoris ad
utriusq; Re-
ligionis con-
cionatores.*

**MDCLXV
Revertitur
Herbipolim*

(a) Vide supra ad annum MDLXXXIX.

(b) De cujus initio vid. supra lib. 1. n. 21.

(c) Vid. sup. ad annum MDCLX.

stissimis auspiciis, Urbis, novæque arcis
custodiam ac supremam armorum præse-
cturam suscepit. Patres Societatis (a) †
Jesu suis quidem redivis, quos vel ex li-
beralitate morientium, vel ex Monaste-
rio Canonicoꝝ S. Augustini, quod ab
Electore Swikardo accepere, sed absque
domo propria hæctenus vixerant, à Capi-
tulo Mariano in Sacellum (b) Ecclesiæ
Sanguini Redemptoris sacrum, & prolo-
cario in domum, ab Henningio Goede-
nio ad occidentales gradus exstructam,
quondam recepti. Pro iis Elector Stor-
terheimiani Palatii aream & rudera emit,
assignavit in futuri Collegii fundum: ad-
ditum in vicinia S. Laurentii fanum, in
quo dum usque propriam ædem Numini e-
rigerent, divina peragerent. Priusquam
Herbipolim repeteret Elector, † utrius-
que Religionis Clerum ad prandium vo-
cat, inter alia hoc potissimum inhibet, ne
verba ad populum facientes à præcep-
tis vitæ Christianæ ad convicia in discre-
pantem ritum deflecterent. Veritatem
suo candore sine calumniis apparere, ad
has sibi malè conscios refugere, nec iis au-
ditores ad pietatem, aut zelum veri, sed
ad livorem tantum animari, & pestilen-
tem Reip. æmulationem. * Firmatis †
omnibus, & emendatis in melius, Herbipolim

polim abitus paratur. Postquā intercedente † apud Cæsarem Electore, Civitas, agnitâ per Legatum culpâ, factâque per eundem humi prostratum deprecatione, à nexu proscriptionis absoluta est.

*Civitas à bā-
no absolvi-
tur.*

Unum supererat, quominus Erfurten-
sia consummata viderentur: † Saxoniam
Duces, Thuringiæ Landgravii varias lites
cum Urbe jam ab antiquissimis tempori-
bus habuere, modo jura, nunc terræ in
controversiam tractæ. Adpromisit nunc
Electo Saxo auctoritate sua lites sopien-
das. Moguntinus Baron in Reiffenbergium
legat, conventus Lipsiæ habitus, ubi
Præfectura Kapplendorff ac Rudelstadi-
um majus Ducibus cessum, illi prætensæ
in Erfurtenfi territorio superioritati renun-
ciarunt. Comitatus Mühlberg & Ton-
dorff, si daretur creditum, cessi prote-
ctio Urbis Domino relicta: de conducen-
di jure, multarum hætenus litium causâ
conventum, ut Elector personas, Prin-
cipes bona conducirerent, controversiæ
Gleichenses multiplicibus legibus sublata
nisi quod superioritatis, aut exemptionis
prætensio Spirensi Camera submitteretur,
atque sic variis pactis, datis aliis, aliis re-
tentis, proscriptæ lites, divisa territoria,
distincti dominatus, amicitia, studia, u-
tilitates, adversus quosvis conjuncta
sunt.

Historiæ futurorum temporum, † si con-
texere libuerit, apparatus dabunt rerum

XXXVI

*Pacta &
stabilita con-
cordia cum
Saxonibus.*

Apparatus

XXXV

II.

*hū-
future Hi-
storiæ.*

Z

*Lotharius
Fridericus
Elect. Mog.*

*Homagium
excipit.*

*Per Legatos
D. D. de
Metternich
Ingelheim,
Stadion.*

humanarum concatenata vicissitudines: Magnus minister & qui Domini vices agebat, fortunæ lubricitatem expertus cecidit: interim illustrissimus Fridericus Baro de Greiffenglaw, gubernacula tenuit. Joannes Philippus Elector, amoribus & consiliis quæis Remp. juvit, felicem impositurus coronidem, à Reverendissimo Capitulo Coadjutorem petiit, qui & fessam curis senectutem fulciret, & anteverfis Imperii intervalli malis successor esset. † Non diu consultandum fuit quis eligeretur, sed Lotharii Friderici altissima virtus omnium vota collegit: is igitur Coadjutor, & Joanne Philippo associato superis, Elector est. Sanguinem ex illustrissima Metternichiorum familia ducit, fuitque jam ante Spirensium Episcopus, Imperii Princeps. Ardentissimis votis hunc expectavit Erfordia, ut jurata fide obedientiam sponderet, ast Rheno armis turbato necessitates Moguntia Domini præsentiam expetunt. Igitur Homagium † per Legatos excepit, quam in rem Reverendissimum summæ Ædis Scholasticum, hodiè Custodem, Carolum Henricum, Illustrissimum Baronem de Metternich, Winnenburg & Beilstein, misit; † Legati simul à Metropolitano Collegio, Reverendissimi duo Capitulares, & Illustrissimi Domini, Anselmus Franciscus Fridericus ab Ingelheim, & Christophorus Rudolphus à Stadion, ut Homagium præ-

pra
fun
bus
int
ore
li S
ant
Rh
me
mc
Ba
mi
in
rer
tel
na
Fri

præstare Erfordiam juberent. Peracta sunt omnia magnâ pompâ & applaudentibus cunctis, Legatorum prudentiâ ubivis inter ornamenta eminente: Cives in latiore foro, ruricolæ partim in Vippach, alii Sömmerdæ & Mühlbergii jurarunt. Mox ante, cum ejusdem belli incommodis Rhingavia exposita, suum Vicedominum, meritis in Remp. excellentissimum, commodare amplius Erfordiæ non posset. † Baro Illustrissimus & generosissimus Dominus, Joannes Henricus Daniel à Ridder in Groenstein, Vicedominus Erfurtensis renunciatus, evocatoque ad Imperii tutelam à Cæsare militarium rerum gubernatore, Barone de Leyen, † Colonellus Fridericus à Schütz in Holzhausen, exercitata generositate clarissimus, armis præfectus est.

*D. ARidder
Vicedomi-
nus.*

*D. à Schütz
præsidi
præsfectus.*

FINIS